

Projekat finansira
Evropska unija

Priručnik

ZA PRAĆENJE PRIMJENE KONVENCIJE SAVJETA EVROPE O SPREČAVANJU
I BORBI PROTIV NASILJA NAD ŽENAMA I NASILJA U PORODICI
(ISTANBULSKE KONVENCIJE)

dr Natalija Petrić, mr sci. Sabiha Husić, Irma Šiljak

PRIRUČNIK

ZA PRAĆENJE PRIMJENE KONVENCIJE SAVJETA
EVROPE O SPREČAVANJU I BORBI PROTIV
NASILJA NAD ŽENAMA I NASILJA U PORODICI
(I S T A N B U L S K E K O N V E N C I J E)

Izradu ove publikacije je finansijski podržala Evropska unija. Odgovornost za sadržaj preuzima Fondacija Udružene žene Banja Luka, a stajališta iznesena u ovoj publikaciji ne predstavljaju nužno stavove Evropske unije. Stajališta iznesena u ovoj publikaciji ne predstavljaju nužno stavove UN Women, Izvršnog odbora UN Women ili država članica Ujedinjenih nacija. Odrednice u ovoj publikaciji ne ukazuju na mišljenje o pravnom statusu niti jedne države, teritorije, vlade, ili granice. Tekst publikacije nije uređen prema zvaničnim standardima i UN Women se odriče odgovornosti za greške u tekstu.

SADRŽAJ

Uvod	3
O Istanbulskoj konvenciji – Opšte napomene.....	6
Praćenje primjene Istanbulske konvencije - ekspertska grupa za borbu protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici (GREVIO grupa) i komitet članica	9
Tok i kalendar prvog kruga izvještavanja.....	13
Uloga NVO u praćenju primjene Konvencije	15
Indikatori za praćenje primjene Istanbulske konvencije i izvještavanje.....	20
Poglavlje I – Ciljevi, definicije, princip jednakosti i nediskriminacije, opšte obaveze (članovi od 1-6)	21
Poglavlje II – Integrisanje politika i prikupljanje podataka (članovi od 7-11)	29
Poglavlje III – Prevencija (članovi od 12-17)	42
Poglavlje IV - Zaštita i podrška (članovi od 18-28).....	55
Poglavlje V – Materijalno krivično pravo (članovi od 29-48)	69
Poglavlje VI – Istraga, sudski postupak, proceduralno pravo i zaštitne mjere (članovi od 49-58).....	80
Poglavlje VII – Migracije i azil (članovi od 59-61)	92
Prilozi.....	97

U V O D

Jedan od najznačajnijih međunarodnih ugovora u oblasti nasilja nad ženama i nasilja u porodici kojem je Bosna i Hercegovina pristupila je Konvencija Savjeta Evrope o sprečavanju i suzbijanju nasilja nad ženama i nasilja u porodici (Istanbulska konvencija, Konvencija). Ovu Konvenciju je 7. aprila 2011. godine usvojio Komitet ministara Savjeta Evrope kao prvi pravno obavezujući dokument iz ove oblasti, a stupila je na snagu 1. avgusta 2014. godine.

Konvenciju o sprečavanju i suzbijanju nasilja nad ženama i nasilja u porodici – Istanbulsku konvenciju - Bosna i Hercegovina je ratifikovala 7. novembra 2013. godine, čime je postala šesta država članica Savjeta Evrope koja je ratifikovala ovaj pravni instrument. Tekst Istanbulske konvencije objavljen je u „Službenom glasniku Bosne i Hercegovine – Međunarodni ugovori“, broj 19/13. Do početka juna 2018. godine ratifikovalo ju je 30, a potpisalo još 16 država¹.

Konvencija po prvi put u Evropi postavlja pravno obavezujuće standarde za sprečavanje nasilja nad ženama i nasilja u porodici, štiti žrtve i kažnjava učinioce. Njom je značajan jaz u zaštiti

ljudskih prava žena popunjen, a članice se podstiču da prošire zaštitu na sve žrtve nasilja u porodici.

Istanbulska konvencija, između ostalog donosi, s jedne strane, cjelovit pristup sprečavanju, zaštiti i podršci žrtvama nasilja, a s druge strane, propisuje procesuiranje i kažnjavanje učinioaca nasilja. Konvencijom se, između ostalog, utvrđuju i standardi koji se odnose na sistematsko prikupljanje podataka, te koordinaciju rada svih aktera uključenih u sprovođenje konvencije kako bi se mogle pratiti promjene u odnosu na nasilje nad ženama i nasilje u porodici. Za svako područje se navode posebne mjere kojim se obezbjeđuje sprovođenje.

U cilju osiguravanja djelotvornog sprovođenja u državama članicama, Konvencijom su uspostavljeni mehanizmi za praćenje njene primjene: Ekspertska grupa za borbu protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici (GREVIO grupa) i Komitet članica, te uređen postupak i način komunikacije između mehanizama za praćenje i država članica.

Članice podnose izvještaj generalnom sekretaru Savjeta Evrope, na osnovu upitnika GREVIO grupe, o zakonodavnim i drugim mjerama kojima se u dotičnoj državi članici primje-

njuju odredbe ove Konvencije. Članice odgovaraju na ovaj upitnik, kao i na sve druge zahtjeve za informacije koje im zatraži GREVIO grupa.

Prvi upitnik nakon stupanja na snagu Konvencije, na koji države članice odgovaraju, GREVIO grupa je usvojila 11. marta 2016. godine. Upitnik je sačinjen na način i sa ciljem *da se utvrdi početna situacija u pogledu zakonodavnih i drugih mjera koje su uspostavljene u zemljama članicama*, nakon pristupanja Konvenciji, u pogledu konkretne i opšte primjene ove Konvencije². Sve države članice su u obavezi da odgovarajući na ovaj upitnik, dostave prvi izvještaj o sprovođenju Konvencije. Termin „upitnik“ odnosi se na pitanja u pisanoj formi ili smjernice za dobijanje kvalitativnih i kvantitativnih podataka o mjerama koje se preduzimaju u okviru primjene ove Konvencije. Država članica mora odgovoriti na zahtjeve GREVIO grupe.

Postupak narednih procjena, koji slijedi nakon prvog izveštaja i procjene početne situacije, je podijeljen u cikluse i *GREVIO će vršiti odabir konkretnih odredbi na koje će postupak praćenja biti usredsređen*. Cilj je da GREVIO samostalno utvrdi, na početku svakog ciklusa, odredbe koje će biti predmet postupka praćenja u datom periodu.

Konvencijom je utvrđeno da GREVIO grupa **može da dobije informacije o primjeni Kon-**

vencije od nevladinih organizacija, organizacija civilnog društva, kao i državnih institucija nadležnih za zaštitu ljudskih prava, odnosno, da GREVIO grupa treba u što većoj mjeri da iskoristi sve raspoložive izvore informacija.

U želji da se što veći broj nevladinih organizacija u Bosni i Hercegovini uključi u proces praćenja Istanbulske konvencije i da im se ponude smjernice kako da realizuju praćenje, kao i da se okupe sve nevladine organizacije koje žele da se uključe u pripremu **prvog** Izvještaja GREVIO grupi koji se podnosi u **novembru 2019. godine**³, sačinjen je ovaj Priručnik.

Priručnik sadrži:

- osnovne napomene o značaju i sadržini Istanbulske konvencije,
- informacije o mehanizmima za praćenje primjene Istanbulske konvencije – Ekspertskej grupi za borbu protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici (GREVIO) i Komitetu članica,
- osnovne napomene o ulozi nevladinih organizacija u praćenju primjene Konvencije.

Posebna pažnja je posvećena **indikativima** za praćenje primjene Istanbulske Konvencije i za izvještavanje, kojima se postavljaju pitanja na koja treba odgovoriti u procjeni pravnog

i stvarnog položaja žena žrtava svih oblika nasilja obuhvaćenih Istanbulskom konvencijom. Pored toga, navedene su i moguće **metode (načini i izvori) prikupljanja podataka**, u cilju **argumentovanja odgovora** na pitanja po indikatorima.

Nevladine organizacije koje rade sa ženama koje su, između ostalog, preživjele nasilje, u poziciji su da adresiraju konkretne probleme ali i da **predlože načine za rješavanje uočenih problema**. Radi toga je ovim Priručnikom predviđeno da nevladine organizacije sugerišu i preporuče kojim bi se mjerama, po njihovom mišljenju, moglo uticati na rješavanje uočenih problema.

Izveštaj sa preporukama nevladinih organizacija će pomoći GREVIO grupi da jasnije sagleda stvarni položaj i potrebe žena u Bosni i Hercegovini i da formuliše preporuke državama članicama koje odgovaraju tim potrebama, odnosno, Komitetu članica da usvoji preporuke koje dotična država članica treba da preduzme u cilju primjene preporuka GREVIO grupe. Zbog toga je važno da se što veći broj ženskih nevladinih organizacija koje rade sa različitim grupama žena koje su preživjele nasilja i koje imaju specifična znanja u pojedinim oblastima, uključi u proces praćenja i da svoja znanja, svjedočenja i

iskustva integrišu u izvještaj koji će se dostaviti GREVIO grupi.

„Aide-memoire“⁴ koji sadrži pravnu analizu i pojašnjava obaveze država koje proističu iz ratifikacije Istanbulske konvencije, specifično u pogledu priznavanja trećeg spola, istospolnih brakova, te razumijevanja termina roda je nastao 18. januara 2018. godine i bio je tajan do marta 2018. godine, ali slijedom događaja u povodu negodovanja za ratifikaciju Istanbulske konvencije u nekoliko država članica⁵ zbog pogrešnih interpretacije gore spomenutih pitanja, odlučeno je da isti postane javan.

„Aide-memoire“ se sastoji od četiri poglavlja. Prvo poglavlje objašnjava svrhu Konvencije i obaveze koje proizlaze iz njezine ratifikacije, drugo poglavlje detaljno objašnjava termin rod i obaveze domaćeg zakonodavstva, a treće i četvrto poglavlje se baziraju na pojašnjavanju da se kroz Istanbulsku konvenciju ne nameće obaveza državama da moraju priznati „treći spol“ ili dozvoliti istospolne brakove.

O ISTANBULSKOJ KONVENCIJI – OPŠTE NAPOMENE⁶

Bosna i Hercegovina je članica Ujedinjenih nacija (UN) i Savjeta Evrope (SE) i strana potpisnica međunarodnih ugovora koji postavljaju minimalne standarde priznavanja, poštovanja i zaštite ljudskih prava usvojenih na nivou ovih organizacija, uključujući i one koji se odnose na zaštitu žena od nasilja i nasilja u porodici. Pored međunarodnih pravnih dokumenata koji čine sastavni dio Ustava BiH – Anex I Ljudska prava, kao što je, između ostalog, Konvencija o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena (CEDAW), BiH je pristupila i drugim međunarodnim i regionalnim ugovorima, čime je uspostavljena obaveza usklađivanja pravnog okvira sa standardima sadržanim u ovim dokumentima, ali i obaveza da se stvore uslovi da se u ovim pravima može neometano uživati. Bosna i Hercegovina nastoji postati članicom Evropske unije (EU) i u procesu pridruživanja je u obavezi preduzeti određene mjere i aktivnosti, odnosno ostvariti rezultate u približavanju propisa sa propisima Evropske unije.

Jedan od najznačajnijih međunarodnih ugovora u oblasti nasilja u porodici kojem je Bosna i Hercegovina pristupila je Konvencija Savjeta Evrope o sprečavanju i suzbijanju nasilja nad ženama i nasilja u porodici (Istanbulska konvencija, Konvencija). Ovu Konvenciju je 7. aprila 2011. godine usvojio Komitet ministara Savjeta Evrope kao prvi pravno obavezujući dokument iz ove oblasti usvojen na nivou ove organizacije, a stupila je na snagu 1. avgusta 2014. godine⁷. U obrazloženju Konvencije je navedeno da je jedna od osnovnih briga Savjeta Evrope koji predstavlja 47 država članica i njihovih 800 miliona građana, odbrana i zaštita ljudskih prava. Nasilje nad ženama, u koje spada i nasilje u porodici, narušava osnovne vrijednosti na kojima je zasnovan Savjet Evrope. Radi toga je u ovoj Konvenciji navedeno da je njena svrha, između ostalog, zaštita žena od svih oblika nasilja i prevencija, kažnjavanje i eliminacija nasilja nad ženama i nasilja u porodici (član 1, stav 1). U članu 2. navodi se da se Konvencija odnosi na sve oblike nasilja nad ženama, uključujući i nasilje u porodici, koje žene pogađa nesrazmjerno u odnosu na muškarce (stav 1), a države članice se podstiču da Konvenciju primjenjuju i na sve žrtve nasilja u porodici (stav 2). Konvencija definiše nasilje nad ženama kao povredu ljudskih prava i oblik diskriminacije žena i precizira da su to sve djela rodno zasnovanog nasilja koja za posljedicu imaju ili će vjerovatno imati fizičko, psihičko, seksualno ili ekonomsko

ugrožavanje ili patnju žene, uključujući i prijetnje takvim djelima, prisilu ili samovoljno uskraćivanje slobode, u javnom i privatnom životu (član 3, stav a). Pod nasiljem u porodici, u smislu Konvencije, smatra se svako djelo fizičkog, seksualnog, psihičkog ili ekonomskog nasilja do kojeg dođe u porodici ili domaćinstvu, odnosno, između bivših ili sadašnjih supružnika, odnosno partnera, nezavisno od toga da li učinilac dijeli ili je dijelio domaćinstvo sa žrtvom (stav b).

Konvenciju o sprečavanju i suzbijanju nasilja nad ženama i nasilja u porodici – Istanbulska konvencija (ETS 210) Bosna i Hercegovina je ratifikovala 7. novembra 2013. godine, čime je postala šesta država članica Savjeta Evrope koja je ratifikovala ovaj pravni instrument⁸. Tekst Istanbulske konvencije objavljen je u „Službenom glasniku Bosne i Hercegovine – Međunarodni ugovori“, broj 19/13. Do početka juna 2018. godine ratifikovalo ju je 30, a potpisalo još 16 država.

Parlamentarna skupština Savjeta Evrope proglasila je Istanbulska konvenciju „standardom koji mijenja temelje (*groundbreaking law*) upravo zato što državama pruža nov i detaljan međunarodnopravni okvir onoga što treba učiniti kako bi se ubrzalo iskorjenjivanje porodičnog i nasilja nad ženama“. Istanbulska konvencija prepoznaje da su rodne nejednakosti i nasilje prema že-

nama blisko povezani i definiše da je nasilje nad ženama manifestacija istorijski nejednakih odnosa moći između žena i muškaraca, što je dovelo do dominacije nad, i diskriminacije prema ženama od strane muškaraca i sprečavanja njihovog napretka (Preambula Konvencije). Konvencija po prvi put u Evropi postavlja pravno obavezujuće standarde za sprečavanje nasilja nad ženama i nasilja u porodici, štiti žrtve i kažnjava učinioce. Njom je značajan jaz u zaštiti ljudskih prava žena popunjen, a članice se podstiču da prošire zaštitu na sve žrtve nasilja u porodici. Ipak, Istanbulska konvencija postavlja suzbijanje nasilja nad ženama u širi kontekst dostizanja suštinske jednakosti između žena i muškaraca i time značajno unapređuje prepoznavanje nasilja nad ženama kao oblika diskriminacije. Autori Konvencije su željeli da naglase da nasilje nad ženama ozbiljno krši i povređuje ili poništava uživanje ljudskih prava žena, posebno njihovih osnovnih prava na život, sigurnost, slobodu, dostojanstvo i fizički i emotivni integritet i zbog toga ne može biti zanemareno. Osim toga, prepoznali su da nasilje utiče štetno ne samo na žene, već i društvo u cjelini i da je zbog toga potrebna hitna akcija. Konačno, naglasili su činjenicu da su neke grupe žena, kao što su žene i djevojčice sa invaliditetom, često u većem riziku od nasilja, povrede, zloupotrebe, zanemarivanja ili nemarnog ophođenja, zlostavljanja ili iskorišćavanja, kako unutar tako i izvan doma. Uz

potvrdu da je nasilje nad ženama, uključujući nasilje nad ženama u porodici, određeno rodni fenomen, Konvencija prepoznaju da muškarci i dječaci također mogu biti žrtve nasilja u porodici i da se ovo nasilje također mora rješavati. Tamo gdje su djeca u pitanju, prepoznato je da ona ne moraju direktno da pretrpe nasilje da bi bila smatrana žrtvama nasilja, već je prisustvo nasilju u porodici također trauma i samim tim dovoljno da ih viktimizuje.

Istanbulska konvencija, između ostalog donosi, s jedne strane, cjelovit pristup sprečavanju, zaštiti i podršci žrtvama nasilja, a s druge strane, propisuje procesuiranje i kažnjavanje učinioca nasilja. Konvencijom se, između ostalog, utvrđuju i standardi koji se odnose na sistematsko prikupljanje podataka, te koordinaciju rada svih aktera uključenih u sprovođenje konvencije kako bi se mogle pratiti promjene u odnosu na nasilje nad ženama i nasilje u porodici. Za svako područje se navode posebne mjere kojim se obezbjeđuje sprovođenje.

Iako je Istanbulska konvencija otvorena za pristupanje 2011. godine, još uvijek postoji nedovoljno razumijevanje, ne samo javnosti, već i profesionalaca koji rade u oblasti podrške i zaštite žena od nasilja i nasilja u porodici, o obavezama koje proizlaze iz Istanbulske konvencije i o odgovornosti koju je država njenom ratifikacijom

preuzela, odnosno, šta je to što je potrebno učiniti kako bi se spriječilo i suzbilo nasilje prema ženama i nasilje u porodici.

Važno je naglasiti da mjere koje su sadržane u Konvenciji ne dovode u pitanje pozitivne obaveze država da štite prava priznata Evropskom konvencijom o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda (u daljem tekstu ECHR). Mjere također treba da uzmu u obzir sve veći obim sudske prakse Evropskog suda za ljudska prava koja postavlja značajne standarde u oblasti nasilja nad ženama, i koja je obezbijedila smjernice autorima za razmatranje brojnih pozitivnih obaveza i mjera koje su potrebne za sprečavanje takvog nasilja⁹.

Konvencija se sastoji od 81. člana koji su podijeljeni u 12 poglavlja¹⁰.

PRAĆENJE PRIMJENE ISTANBULSKE KONVENCIJE - EKSPERTSKA GRUPA ZA BORBU PROTIV NASILJA NAD ŽENAMA I NASILJA U PORODICI (GREVIO GRUPA) I KOMITET ČLANICA

Poglavlje IX Istanbulske konvencije se sastoji od šest članova (čl. 66 - 70) kojim se uspostavljaju mehanizmi za praćenje primjene Istanbulske konvencije u državama članicama i uređuje postupak praćenja i način komunikacije između mehanizama za praćenje i država članica, u cilju osiguravanja djelotvornog sprovođenja Konvencije u državama članicama.

Članom 66. se **uspostavlja „Ekspertska grupa za borbu protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici (GREVIO)“** koja predstavlja stručno tijelo, sastavljeno od (najmanje 10 a najviše 15¹¹) nezavisnih i visokokvalifikovanih stručnjaka u oblasti ljudskih prava, rodne ravnopravnosti, nasilja nad ženama i nasilja u porodici, krivičnog prava i pomoći i zaštiti žrtava nasilja nad ženama i nasilja u porodici, koje će „pratiti kako članice primjenjuju ovu Konvenciju“. Članovi GREVIO grupe moraju biti državljani članica Konvencije, potrebno je osigurati geografsku i rodnu ravnotežu, kao i multidisciplinarnu stručnost. Članice

nominuju kandidate za članove GREVIO grupe, a njihov izbor vrši Komitet članica. Kandidati/kandidatkinje mogu biti i predstavnici/e NVO, ukoliko ih nominuje njihova država članica.

Članom 67. uspostavlja se drugi stub mehanizma za praćenje - „**Komitet članica**“ koji predstavlja političko tijelo i koji čine predstavnici država članica ove Konvencije. Komitet članica saziva generalni sekretar Savjeta Evrope. Prvi sastanak komiteta održan je godinu dana nakon stupanja na snagu ove Konvencije radi izbora članova GREVIO grupe. Ovim članom je propisano da se Komitet članica sastaje na zahtjev jedne trećine članica, predsjednika komiteta članica ili generalnog sekretara. Uspostavljanjem ovog tijela obezbjeđuje se jednako učešće svih članica u procesu odlučivanja i postupku praćenja primjene Konvencije i jača se saradnja između članica, kao i između članica i GREVIO grupe kako bi se osigurala odgovarajuća i djelotvorna primjena Konvencije.

Članom 68. Konvencije detaljno se definiše tok postupka praćenja i komunikacije između GREVIO grupe i Komiteta članica i definiše se da članice podnose generalnom sekretaru Savjeta Evrope, na osnovu upitnika koji GREVIO pripremi, izvještaj o zakonodavnim i drugim mjerama kojima se provode odredbe ove Konvencije, a da GREVIO razmatra izvještaj o opštim zakono-

davnim i drugim mjerama koje svaka članica preduzima u cilju primjene odredbi ove Konvencije sa predstavnicima dotične članice. Ove izvještaje podnose članice i oni se zasnivaju na upitniku koji priprema GREVIO¹². *Cilj je da se utvrdi početna situacija u pogledu zakonodavnih i drugih mjera koje su uspostavljene u zemljama članicama, pri pristupanju Konvenciji, u pogledu konkretne i opšte primjene ove Konvencije.* Postupak naredne procjene, nakon prvog izvještaja i procjene početne situacije, je podijeljen u cikluse i *GREVIO će vršiti odabir konkretnih odredbi na koje će postupak praćenja biti usredsređen.* Cilj je da GREVIO samostalno utvrdi, na početku svakog ciklusa, *odredbe koje će biti predmet postupka praćenja u datom periodu.* GREVIO određuje odgovarajući način za sprovođenje postupka procjene. Ovo može biti upitnik ili neki drugi zahtjev za dostavljanje informacija. *Termin „upitnik“ odnosi se na pitanja u pisanoj formi ili smjernice za dobijanje kvalitativnih i kvantitativnih podataka o mjerama koje se preduzimaju u okviru primjene ove Konvencije.* Država članica mora odgovoriti na zahtjeve GREVIO grupe.

Stavom 5. člana 68. uspostavlja se važno načelo - *da GREVIO može da dobije informacije o primjeni Konvencije od nevladinih organizacija, civilnog društva, kao i državnih institucija nadležnih za zaštitu ljudskih prava, što je dodatno osnaženo odredbama sadržanim u st. 6, 7. i 8. kojim je uve-*

deno načelo da GREVIO treba u što većoj mjeri da iskoristi sve raspoložive izvore informacija. Cilj ovog načela je i da se izbjegne nepotrebno dupliranje rada i aktivnosti čija je primjena već u toku.

Pored naprijed iznesenog, *GREVIO može da organizuje posjete državama* (stav 9. člana 68). Posjeta državi predstavlja dopunski način za praćenje sprovođenja Konvencije u državi članici i sprovodi se samo kada je to neophodno, i to u dva konkretna slučaja:

- 1) ukoliko dobijene informacije nisu dovoljne i kada ne postoji drugi izvodljiv način da se do informacija dođe na pouzdan način i
- 2) ukoliko GREVIO dobije pouzdane informacije o situaciji u kojoj problem zahtijeva direktnu pažnju kako bi se spriječio ili smanjio obim ili broj ozbiljnih prekršaja ove Konvencije.

Posjete državama organizuju se u saradnji sa nadležnim organima članice, što znači da se one utvrđuju unaprijed i da se datumi definišu u saradnji sa državnim organima koji se o ovome obavještavaju pravovremeno.

U stavovima 10. i 11. člana 68. opisan je proces izrade izvještaja i zaključaka GREVIO grupe. Iz ovih odredbi može se zaključiti da *GREVIO mora*

da sprovede dijalog sa dotičnom članicom pri pripremi izvještaja i zaključaka¹³.

GREVIO objavljuje svoj izvještaj i zaključke, zajedno sa komentarima dotične članice ukoliko takvih komentara ima. Ovim se završava zadatak GREVIO grupe u pogledu dotične članice i odredbi. Izvještaji i zaključci GREVIO, koji se stavljaju na uvid javnosti nakon usvajanja, ne može da mijenja ili dorađuje Komitet članica.

U stavu 12. člana 68. razmatra se uloga Komiteta članica u postupku praćenja. Navodi se da *Komitet članica može da usvoji preporuke koje dotična članica treba da preduzme u cilju primjene preporuka GREVIO grupe i, ukoliko je potrebno, definiše datum za dostavljanje podataka o sprovođenju preporuka, kao i u cilju promovisanja saradnje kako bi se osigurala adekvatna primjena Konvencije. Ovim mehanizmom treba da se obezbijedi nezavisnost GREVIO grupe u vršenju praćenja, u isto vrijeme uvodeći „političku“ dimenziju u dijalog između članica.*

U stavovima 13, 14. i 15. člana 68. definisan je poseban postupak u skladu sa kojim GREVIO ima pravo da zahtijeva od članice da dostavi izvještaj o mjerama koje ta članica preduzima u cilju sprečavanja ozbiljnog, masovnog, ili trajnog obrasca nasilja obuhvaćenog ovom Konvencijom. Uslov za zahtijevanje *specijalnog izveštaja*

jeste da GREVIO dobije pouzdane informacije „koje ukazuju na probleme koje je potrebno odmah riješiti kako bi se spriječio ili ograničio obim ili broj ozbiljnih povreda Konvencije“. Na osnovu dobijenih informacija (koje je podnijela dotična članica ili iz drugog izvora informacija) GREVIO može da odredi jednog ili više svojih članova koji će sprovesti istragu i hitno izvijestiti GREVIO. U izuzetnim slučajevima, ova istraga može da obuhvati i posjetu dotičnoj zemlji. Osnovna uloga određenog „izvjestioca/izvjestilaca“ jeste prikupljanje svih neophodnih informacija i utvrđivanje činjenica u vezi sa konkretnom situacijom. U Pravilniku o radu GREVIO definišu se detalji ovog „postupka istrage“. Međutim, osnovni cilj jeste da se omogući GREVIO da dođe do preciznijeg obrazloženja i razumijevanja situacije gdje je, prema pouzdanoj informaciji, uključen veliki broj žrtava istovjetnog djela nasilja. Nalazi istrage predaju se dotičnoj članici i, prema potrebi, Komitetu članica i Komitetu ministara Savjeta Evrope zajedno sa svim komentarima i preporukama.

Članom 69. Istanbulske konvencije, daje se mogućnost GREVIO grupi da usvoji, prema potrebi, **opšte preporuke o primjeni ove Konvencije¹⁴**. Opšte preporuke imaju *zajedničko značenje za sve članice* i tiču se članova ili tema koje su obuhvaćene ovom Konvencijom. One se *ne odnose samo na pojedine zemlje*. Iako ove opšte prepo-

ruke nisu pravno obavezujuće, one predstavljaju značajnu referencu za članice time što omogućavaju dublje razumijevanje različitih tema obrađenih u Konvenciji i pružaju jasne smjernice koje mogu da doprinesu djelotvornijoj primjeni odredbi koje su sadržane u Konvenciji. Ove preporuke takođe treba da budu sastavni dio budućih ciklusa praćenja.

Član 70. definiše **ulogu nacionalnih parlamenata u praćenju primjene ove Konvencije**. U stavovima 1. i 2. sadržana je obaveza članica Konvencije da pozovu nacionalne parlamente na učešće u praćenju (stav 1) i podnošenje izvještaja GREVIO grupe nacionalnim parlamentima na konsultacije (stav 2). Ovim članom naglašava se značajna uloga koju nacionalni parlamenti preuzimaju u primjeni ove Konvencije koja, u mnogim slučajevima, zahtijeva zakonodavne izmjene.

U stavu 3. člana 70. navodi se **učesće Parlamentarne skupštine Savjeta Evrope u praćenju** mjera koje članice preduzimaju u okviru primjene ove Konvencije. Prva odredba ove vrste u Konvenciji Savjeta Evrope navodi da se Parlamentarna skupština poziva da redovno prati primjenu ove Konvencije. Ovom odredbom ukazano je na značajnu ulogu koju Parlamentarna skupština ima u postavljanju pitanja nasilja nad ženama na političku agendu Savjeta Evrope i njenih država članica. Učešće Parlamentarne

skupštine u praćenju ove Konvencije značajno će unaprijediti njene rezultate.

TOK I KALENDAR PRVOG KRUGA IZVJEŠTAVANJA

Evaluacija primjene Istanbulske konvencije radi se za svaku zemlju zasebno i procedura izvještavanja započinje onog momenta kada GREVIO komitet pošalje upitnik državi članici, a u skladu sa definisanim vremenskim okvirom. Procedura evaluacije odnosno cijeli proces od slanja upitnika do objavljivanja GREVIO izvještaja traje 17 mjeseci. Procedura se sastoji od 6 koraka kako slijedi:

1. Korak - Izvještavanje i prikupljanje informacija

U ovoj fazi GREVIO komitet dostavlja upitnik državi članici sa jasno definisanim rokom za dostavljanje izvještaja, a u isto vrijeme GREVIO komitet započinje proces traženja informacija od nevladinih organizacija i civilnog društva, državnih institucija za ljudska prava, tijela Vijeća Evrope i drugih. Po dostavljanju izvještaja država članica o primjeni Istanbulske konvencije istit se objavljuju na web stranici ukoliko GREVIO ne odluči drugačije a na osnovu opravdanog zahtjeva države članice. Izvještaji nevladinih organizacija i

drugih tijela se tretiraju kao povjerljivi, osim ukoliko GREVIO ne odluči drugačije a na osnovu zahtjeva tijela koje je dostavilo izvještaj.

2. Korak - Razmatranje izvještaja države u kontekstu evaluacijske posjete

GREVIO komitet delegira svoja dva člana/članice kao izvjestioce/izvjestiteljice i koji zajedno sa jednim do dva člana Sekreterijata čine delegaciju koja odlazi u evaluacijsku posjetu zemlji članici. Evaluacijska posjeta traje u prosjeku pet dana i delegacija održava sastanke sa predstavnicima vladinih institucija, relevantnim profesionalcima, predstavnicima nevladinih organizacija i civilnog društva i kada je god to moguće ili potrebno posjećuju relevante ustanove npr. ženska sloništa, policijske stanice, bolnice itd.

3. Korak - Priprema nacrtu GREVIO izvještaja

GREVIO komitet priprema nacrt izvještaja na osnovu svih prikupljenih informacija, a isti se naknadno razmatra i odobrava na sjednici GREVIO komiteta. Nakon toga nacrt izvještaja se dostavlja državi članici koja je predmet evaluacija kako bi ista mogla dostaviti komentare (pretežno u roku od dva mjeseca od dostavljanja nacrtu izvještaja).

4. Korak - priprema i usvajanje GREVIO izvještaja

Prilikom finaliziranja izvještaja, GREVIO komitet uzima u razmatranje i dostavljene komentare od države i na kraju isti usvaja.

5. Korak - Objavljivanje i dostavljanje GREVIO izvještaja

Izvještaj evaluacije GREVIO komiteta se dostavlja državi koja je premetom evaluacije koja još jednom ima priliku da da svoje komentare (kao opće pravilo se uzima rok od jednog mjeseca od dana dostavljanja izvještaja).

6. Korak - Nakon GREVIO izvještaja

Komitet članica može usvojiti preporuke na osnovu izvještaj GREVIO komiteta, a država članica koja je bila evaluirana usvaja mjere na osnovu GREVIO izvještaja i implementira sve preporuke Komiteta članica. Također, država dostavlja GREVIO izvještaj svom/svojim parlamentu/parlamentima kako bi isti mogli učestvovati u monitoringu implementacije Istanbulske konvencije.

ULOGA NVO U PRAĆENJU PRIMJENE KONVENCIJE

Ovo poglavlje Priručnika sadrži informacije koje su dostupne na web stranici Savjeta Evrope, odnosno, Istanbulske konvencije, a odnosi se na pojašnjavanje uloge NVO, u formi odgovora na pitanja¹⁵.

Nevladine organizacije aktivne u sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama ključni su akteri za sprovođenje Istanbulske konvencije, zbog čega je ovom Konvencijom, u čl. 9. utvrđeno da će države članice prepoznati, podsticati i podržavati, na svim nivoima, rad nevladinih organizacija i organizacija civilnog društva u borbi protiv nasilja nad ženama i uspostaviti djelotvornu saradnju sa ovim organizacijama.

NVO su takođe glavni partneri u praćenju primjene Konvencije. GREVIO grupa, kao nezavisno stručno tijelo za praćenje primjene Konvencije, prepoznaje važnu ulogu koju nevladine organizacije igraju na ovom području i jasno je u svom Poslovniku (pravilo 35) naznačila da su nevladine organizacije i ostale organizacije civilnog društva

ključni izvori informacija te da će svi podaci dobijeni od nevladinih organizacija biti tretirani kao povjerljivi GREVIO (vidi tačku 4. - Povjerljivost). Zbog toga se nevladine organizacije snažno potiču i ohrabruju da daju svoj doprinos i podijele svoje zabrinutosti sa GREVIO grupom u bilo koje vrijeme.

Kada započne prvu (osnovnu) evaluaciju određene države članice na osnovu dostavljenih odgovora na upitnik, GREVIO će, kad god je to moguće, pozvati nevladine organizacije koje rade u toj državi članici da dostave relevantne informacije. GREVIO grupa će takođe obavljati posjete svim državama članicama kako bi temeljitije ocijenila situaciju na terenu. Tokom ovih posjeta, predstavnici GREVIO delegacije će održati sastanke sa predstavnicima nevladinih organizacija. Pored toga, GREVIO grupa može razmotriti i organizovati i druge metode za evaluaciju, kao npr. organizovanje sastanaka za saslušanje NVO.

Koje NVO mogu podnijeti izvještaj GREVIO grupi?

Cilj GREVIO grupe je da svim nevladinim organizacijama aktivnim u sprečavanju i suzbijanju nasilja nad ženama omogući da doprinesu u postupku evaluacije. Istovremeno, GREVIO grupa je svjesna da su resursi NVO-a ograničeni i da, iako su spremne dati informacije u ranoj fazi pos-

tupka evaluacije, možda to neće biti u mogućnosti to učiniti.

GREVIO snažno podstiče i ohrabruje NVO da rade kroz koalicije, mreže ili platforme, oslanjajući se na iskustva koja su stekle prethodnim učešćem u drugim mehanizmima praćenja. Zajednički rad se vidi kao jedan od najboljih načina razmjene resursa i stručnosti nevladinih organizacija, organizovanja potrebnog protoka informacija među nevladinim organizacijama i na kraju efikasno će pridonijeti radu GREVIO grupe. Takođe, može pomoći GREVIO grupi da uspostavi kontinuirani dijalog s NVO zajednicom i civilnim društvom, uključujući i u toku posjeta državi članici. Tamo gdje je to prikladno, nacionalne institucije za ljudska prava ili vodeće nevladine organizacije u zemljama koje se ocjenjuju mogu koordinirati izvještavanje nevladinih organizacija GREVIO grupi.

GREVIO je posebno zainteresovan za informacije ženskih i organizacija koje rade na lokalnom nivou o tome kako se odredbe Konvencije primjenjuju u praksi.

Nevladine organizacije koje su vlasti konsultovale ili su na neki drugi način bile uključene u sastavljanje državnog izvještaja, takođe mogu i trebaju učestvovati u izvještavanju i dati svoje nezavisno mišljenje, i njihov glas se mora čuti.

Kada i kako mogu NVO dostaviti izvještaj i obezbijediti informacije GREVIO grupi?

Nevladine organizacije mogu pružiti informacije GREVIO grupi u bilo kojem trenutku, čak i prije nego što GREVIO odluči istražiti situaciju u određenoj državi članici i prije nego odredi rok za državni izvještaj. Informacije se trebaju dostaviti na jednom od službenih jezika Savjeta Evrope (engleski ili francuski).

U tom smislu, uloga NVO-a je naročito korisna u sljedećim fazama postupka evaluacije.

Kalendar GREVIO evaluacije za Bosnu i Hercegovinu¹⁶

Država	Bosna i Hercegovina
Period kada GREVIO dostavlja upitnik državi	Juni 2019.
Rok za dostavljanje izvještaja	Novembar 2019.
Evaluaciona posjeta	Treći kvartal 2020.
Objavljivanje GREVIO izvještaja	-

a. Rok za izvještaj države članice

Posebno bi bilo korisno da NVO izrade zajednički izvještaj i podijelile ga sa GREVIO grupom do krajnjeg roka za državno izvještavanje (vidi GREVIO-ov kalendar sa rasporedom datuma). Sekretarijat može uspostaviti kontakt s nevladinim organizacijama i pozvati ih da to učine.

b. Objavljivanje izvještaja države članice

Nevladine organizacije takođe se ohrabruju i podstiču da odmah nakon objavljivanja državnog izvještaja, a najkasnije prije nego što GREVIO završi proces evaluacije državnog izvještaja, podijele sa GREVIO grupom sve informacije, komentare i podatke koje imaju vezano za izvještaj (vidi GREVIO-ov provizorni raspored ocjenjivanja datuma).

c. Prije i u toku evaluacijskih posjeta

Nevladine organizacije mogu se susresti sa članovima delegacije GREVIO grupe i podržati ih u toku posjete njihovoj zemlji, npr, na način da:

- učestvuju na sastancima/okruglim stolovima koje delegacija GREVIO grupe organizuje za NVO;
- obezbijedi delegaciji GREVIO grupe relevantne pismene informacije, podatke i druge dokaze

koji bi joj mogli biti od koristi tokom posjete njihovim zemljama ili za izradu GREVIO-ovih Izvještaja i zaključaka;

- pomogne pri organizaciji posjete mjestima od značaja za GREVIO (kao što su skloništa za žene žrtve nasilja);
- pomogne pri organizaciji sastanaka s nezavisnim stručnjacima i
- pomogne pri organizaciji sastanaka sa žrtvama ili grupama žrtava.

d. Objavljivanje izvještaja GREVIO grupe

Nevladine organizacije također mogu igrati važnu ulogu u promovisanju Izvještaja GREVIO grupe i sprovođenju prijedloga i sugestija GREVIO grupe (vidi GREVIO-ov kalendar sa rasporedom datuma).

e. Objavljivanje preporuka Komiteta članica

I ovdje NVO mogu igrati važnu ulogu u promovisanju preporuka koje donese Komitet članica.

f. Praćenje nakon evaluacija

Nevladine organizacije se ohrabruju da obezbijede informacije o aktivnostima (ili nedostatak aktivnosti) vlasti u vezi zabrinutostima GREVIO grupe i provođenju preporuka Komiteta članica.

Da li NVO treba da pokriju sve aspekte Konvencije?

Iako upitnik koji je sačinila GREVIO grupa može pomoći u strukturiranju izvještavanja nevladinih organizacija, nužno se ne očekuje da nevladine organizacije pokrivaju sve aspekte Konvencije ili GREVIO upitnika.

(Napomena: U uvodnom dijelu Upitnika se navodi „Traži se da potpisnice koriste ovaj upitnik kao osnovu za pripremu svojih izvještaja o zakonodavnim i drugim mjerama za primjenu Konvencije Savjeta Evrope o sprečavanju i suzbijanju nasilja nad ženama i nasilja u porodici (u daljem tekstu: Konvencija), kao što je propisano u Članu 68. stav 1. Sve citirane odredbe odnose ne na članove Konvencije, ako nije drugačije navedeno. Za dalje objašnjenje značenja bilo kojeg pitanja, svi koji budu pripremali izvještaje mogu pogledati tekst Konvencije i njenog Izvještaja sa obrazloženjem. Ukoliko nije drukčije navedeno, svi zahtjevi za podacima i informacijama odnose se na godine 2014. i 2015¹⁷ (odnosno, u slučaju BiH, za 2017. i 2018. godinu, odnosno, dvije godine prije primitka Upitnika). Svi finansijski podaci treba da budu izraženi u eurima. Svi dostupni administrativni i pravosudni podaci koji se traže u upitniku treba da budu razvrstani po polu, starosti, tipu nasilja, kao i vezi između učinioca i

žrtve, geografskoj lokaciji i drugim faktorima koji su relevantni, kao što je, na primjer, invalidnost).

Nevladine organizacije trebaju odrediti prioritete i usredotočiti se, što je više moguće, na praktično sprovođenje Konvencije. Informacije koje dostavljaju u izvještaju trebaju biti i sažete i precizne. Izvještaji NVO-a treba da sadrže njihovo mišljenje o pozitivnim kretanjima i zabrinutostima u njihovim područjima stručnosti, uz navođenje relevantnih podataka ili drugih dokaza (detaljni podaci mogu se priložiti kao dodatak uz izvještaj).

Povjerljivost informacija dostavljenih od strane NVO

Informacije o nevladinim organizacijama koje prima GREVIO grupa tretiraju se kao povjerljive, osim ako GREVIO ne odluči drugačije na zahtjev NVO. Isto pravilo o povjerljivosti odnosi se i na stavove i informacije podijeljene sa delegacijom GREVIO grupe tokom posjete zemlji.

Na taj način GREVIO grupa ima za cilj zaštitu svojih izvora i, u načelu, neće navesti izvore nevladinih organizacija u vezi sa nalazima do kojih dođe. Ako neka nevladina organizacija zatraži uklanjanje povjerljivosti u odnosu na podatke koje je dostavila, GREVIO grupa se može slobodno pozvati na tu nevladinu organizaciju kao

njen izvor, ukoliko joj zatreba, npr. u toku posjete i dijaloga sa državnim tijelima.

Zbog toga se nevladine organizacije pozivaju da, kada dostavljaju informacije GREVIO grupi, ili razgovaraju sa predstavnicima delegacije GREVIO grupe, naznače može li ih GREVIO navesti kao svoje izvore pri korištenju takvih informacija.

Nevladine organizacije mogu slobodno objavljivati vlastite izvještaje i druge pisane informacije koje su dostavile GREVIO grupi ili njenim predstavnicima, po mogućnosti u dogovoru sa Sekretarijatom Istanbulske konvencije.

INDIKATORI ZA PRAĆENJE PRIMJENE ISTANBULSKE KONVENCIJE I IZVJEŠTAVANJE

U želji da se okupe nevladine organizacije koje žele da se uključe u pripremu **prvog Izvještaja nevladinih organizacija GREVIO grupi** koji se podnosi 2019. godine¹⁸, sačinjen je ovaj Priručnik koji sadrži indikatore za praćenje primjene Istanbulske Konvencije i za izvještavanje, i postavlja pitanja na koja treba odgovoriti u procjeni pravnog i stvarnog položaja žena žrtava svih oblika nasilja obuhvaćenih Istanbulskom konvencijom. Indikatori su sistematizirani prema članovima Konvencije korišćenjem indikatora koje su utvrdile nevladine organizacije iz BiH u okviru regionalnog projekta „**Udruženim naporima - ka novim evropskim standardima u zaštiti žena od rodno zasnovanog nasilja**“¹⁹ kao i **Osnovnom studijom o usklađenosti zakonodavstva i javnih politika u BiH sa Konvencijom Savjeta Evrope o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodi**²⁰.

Nevladine organizacije koje rade sa ženama koje su, između ostalog, preživjele nasilje, u poziciji su da adresiraju konkretne probleme ali i da predlože načine za rješavanje uočenih problema. Radi toga je ovim Priručnikom predviđeno da nevladine organizacije sugerišu i preporuče kojim bi se mjerama, po njihovom mišljenju, moglo uticati na rješavanje uočenih problema.

Izvještaj nevladinih organizacija će pomoći GREVIO grupi da jasnije sagleda stvarni položaj i potrebe žena u Bosni i Hercegovini i da formuliše preporuke koji odgovaraju tim potrebama. Zbog toga je važno da se što veći broj ženskih nevladinih organizacija koje rade sa različitim grupama žena i koje imaju specifična znanja u pojedinim oblastima, uključi u proces praćenja i da svoja znanja, svjedočenja i iskustva integrišu u izvještaj koji će se dostaviti GREVIO grupi.

Kako bi se osigurao jedinstven pristup nevladinih organizacija uključenih u praćenje primjene i izvještavanje o primjeni Istanbulske Konvencije, važno je da sve dijele razumijevanje osnovnih pojmova koji se koriste u Konvenciji. To je razlog zbog kojeg se izdvajaju definicije utvrđene u članu 3. Konvencije i obrazloženje ovih definicija, sačinjeno od strane autora Konvencije, kao i definicije oblika nasilja prema ženama (čl. 33-40), kako je to navedeno u Konvenciji i obrazloženju.

POGLAVLJE I

CILJEVI, DEFINICIJE, PRINCIP JEDNAKOSTI
I NEDISKRIMINACIJE, OPŠTE OBAVEZE
(ČLANOVI OD 1-6)

Član 3 – Definicije

U svrhu ove Konvencije:

a. „nasilje nad ženama“ označava kršenje ljudskih prava i oblik diskriminacije nad ženama i predstavlja sva djela rodno zasnovanog nasilja koja dovode ili mogu da dovedu do fizičke, seksualne, psihičke ili ekonomske povrede ili patnje za žene, obuhvatajući i prijetnje takvim djelima, prinudu ili arbitrarno lišavanje slobode, bilo u javnosti ili u privatnom životu;

b. „nasilje u porodici“ označava svako djelo fizičkog, seksualnog, psihičkog ili ekonomskog nasilja do kojeg dođe u porodici ili domaćinstvu odnosno između bivših ili sadašnjih supružnika odnosno partnera, nezavisno od toga da li učinilac dijeli ili je dijelio domaćinstvo sa žrtvom;

c. „rod“ označava društveno određene uloge, ponašanja, aktivnosti i atribute koje dato društvo smatra prikladnim za žene i muškarce;

d. „rodno zasnovano nasilje nad ženama“ označava nasilje koje je usmjereno protiv žene zato što je žena, odnosno ono koje nesrazmjerno utiče na žene;

e. „žrtva“ označava svako fizičko lice koje je izloženo ophođenju opisanom pod tačkama a i b;

f. pojam „žena“ uključuje djevojke ispod 18 godina starosti.

Obrazloženje člana

Član 3 sadrži nekoliko definicija koje se koriste u čitavoj Konvenciji.

Definicija „nasilja nad ženama“

Definicija „nasilja nad ženama“ razjašnjava da, u svrhu Konvencije, nasilje nad ženama podrazumijeva kršenje ljudskih prava i oblik diskriminacije. To je u skladu sa ciljem Konvencije navedenim u članu 1 (b) i treba ga imati u vidu prilikom primjene Konvencije. Drugi dio definicije isti je kao u Preporuci Savjeta Evrope Rec (2002) 5 Komiteta Ministara državama članicama o zaštiti žena od nasilja, Opštoj preporuci br. 19 CEDAW komiteta o nasilju nad ženama (1992), kao i u članu 1 Deklaracije Ujedinjenih nacija o eliminisanju svih oblika nasilja nad ženama. Autori su ga proširili kako bi obuhvatio pojam „ekonomske povrede“, koja se može dovesti u vezu s psihičkim nasiljem.

Definicija „nasilja u porodici“

Član 3 (b) sadrži definiciju nasilja u porodici koje obuhvata djela fizičkog, seksualnog, psi-

hičkog ili ekonomskog nasilja između članova porodice ili domaćinstva, nezavisno od bioloških ili zakonskih porodičnih veza. Kako se pominje u stavu 41, ekonomsko nasilje može se dovesti u vezu s psihičkim nasiljem. Nasilje u porodici obuhvata uglavnom dva tipa nasilja: partnersko nasilje između sadašnjih ili bivših supružnika ili partnera i međugeneracijsko nasilje koje se najčešće javlja između roditelja i djece. Ova definicija je rodno neutralna i obuhvata žrtve i učionice oba pola.

Nasilje u porodici u vidu partnerskog nasilja obuhvata fizičko, seksualno, psihičko ili ekonomsko nasilje između sadašnjih ili bivših supružnika kao i sadašnjih ili bivših partnera. To je oblik nasilja koji nesrazmjerno utiče na žene i koji je samim tim određen kao rodno zasnovan. Iako „u porodici“ izgleda kao da ograničava kontekst u kojem može doći do nasilja, autori su prepoznali da se nasilje često nastavlja nakon prekida veze i stoga se složili da zajedničko mjesto stanovanja žrtve i učionice nije neophodno. Međugeneracijsko nasilje u porodici obuhvata fizičko, seksualno, psihičko i ekonomsko nasilje osobe nad njenim ili njegovim djetetom ili roditeljem (zlostavljanje starih lica) ili takvo nasilje između bilo koja dva ili više članova porodice različitih generacija. Opet, zajedničko mjesto stanovanja žrtve i učionice nije neophodno.

Definicija „roda“

Budući da Konvencija postavlja obavezu sprečavanja i borbe protiv nasilja u okvirima šireg okvira ostvarivanja jednakosti između žena i muškaraca, autori su smatrali da je važno definisati pojam „roda“. U kontekstu ove konvencije, pojam roda, koji se zasniva na dva pola, muškom i ženskom, objašnjava da takođe postoje i društveno izgrađene uloge, ponašanja, aktivnosti i atributi koje dato društvo smatra štetnom praksom i doprinosi da nasilje nad ženama postane prihvatljivo. Kako bi se prevazišle takve rodne uloge, član 12 (1) daje okvir kojim suzbijanje predrasuda, običaja, tradicija i drugih praksi koje se zasnivaju na inferiornosti žena ili na stereotipnim rodnim ulogama postaje opšta obaveza u sprečavanju nasilja. Na drugim mjestima u Konvenciji poziva se na razumijevanje nasilja nad ženama i nasilja u porodici iz rodne perspektive koje treba da bude u osnovi svih mjera za zaštitu i podršku žrtvama. To znači da se ovim oblicima nasilja treba baviti u kontekstu preovlađujuće nejednakosti između žena i muškaraca, postojećih stereotipa, rodnih uloga i diskriminacije nad ženama kako bi odgovor na složenost ovog fenomena bio adekvatan. Pojam „rod“ prema ovoj definiciji nije zamjena za pojmove „žene“ i „muškarci“ u Konvenciji.

Definicija „rodno zasnovanog nasilja nad ženama“

Pojam „rodno zasnovano nasilje“ koristi se u Konvenciji i odnosi na nasilje koje je usmjereno protiv žene zato što je žena ili nasilje koje mnogo više pogađa žene. Ono se razlikuje od drugih tipova nasilja u tome što je rod žrtve primarni motiv za djela nasilja iz podstava a. Drugim riječima, rodno zasnovano nasilje odnosi se na svaku povredu koja je učinjena ženi, a predstavlja i uzrok i posljedicu nejednakih odnosa moći, koji se zasnivaju na percepciji razlika između žena i muškaraca, koje dovode do podređenog položaja žena, kako u privatnoj tako i u javnoj sferi. Ova vrsta nasilja je duboko ukorijenjena u društvenim i kulturološkim strukturama, normama i vrijednostima koje vladaju društvom, i često opstaje usljed kulture poricanja i ćutnje. Upotreba izraza „rodno zasnovano nasilje nad ženama“ u ovoj Konvenciji znači isto što i izraz „rodno zasnovano nasilje“ kako se koristi u Opštoj preporuci br. 19 CEDAW komiteta o nasilju nad ženama (1992), Deklaraciji Generalne skupštine Ujedinjenih nacija o eliminisanju nasilja nad ženama (1993) i Preporuci Rec (2002) 5 Komiteta ministara Savjeta Evrope državama članicama o zaštiti žena od nasilja (2002). Ovaj izraz ima za cilj zaštitu žena od nasilja koje proističe iz rodnih stereotipa i posebno obuhvata žene i tako ga treba razumjeti.

Definicija „žrtve“

U Konvenciji se na mnogo mesta pominju žrtve. Pojam „žrtva“ odnosi se i na žrtve nasilja nad ženama i na žrtve nasilja u porodici, kako je definisano u članu 2 (a) i članu 3 (b). Dok samo žene, i djevojčice, mogu biti žrtve nasilja nad ženama, žrtve nasilja u porodici mogu obuhvatiti muškarce, žene i djecu. U skladu sa drugim sporazumima u oblasti ljudskih prava, pojam „dijete“ označava svako lice mlađe od osamnaest godina. Pojam „žrtva“ treba razumjeti u skladu sa oblašću primjene Konvencije.

Definicija „žena“

Svjesni činjenice da su mnogi oblici nasilja obuhvaćeni Konvencijom počinjeni i nad ženama i nad djevojčicama, autori nisu željeli da ograniče primjenjivost Konvencije samo na odrasle žrtve. Podstav f. stoga jasno navodi da pojam „žene“ obuhvata djevojčice ispod osamnaest godina starosti.

Ova Konvencija predstavlja sporazum između država koje same za sebe stvaraju obaveze. Odredbe u članovima 3 i 4 ne sadrže nikakva nova prava već pojašnjavaju postojeća ljudska prava. Sve obaveze za pojedince proizilaze iz zakona i drugih mjera koje članice usvoje u skladu s Konvencijom.

Indikatori

1. Stepen ugrađenosti definicije „nasilje nad ženama“, usklađene sa definicijom u Konvenciji, u relevantne zakone/podzakonska akta/strategije i politike.

Odgovor:

2. Stepen ugrađenosti definicije „nasilje u porodici“, usklađene sa definicijom u Konvenciji, u relevantne zakone/podzakonska akta/strategije/ politike.

Odgovor:

3. Stepen ugrađenosti definicije „rod“, usklađene sa definicijom u Konvenciji, u relevantnim zakonima/podzakonskim aktima/strategijama i politikama.

Odgovor:

4. Stepen ugrađenosti definicije „rodno zasnovano nasilje“, usklađene sa definicijom u Konvenciji, u relevantnim zakonima/podzakonskim aktima/strategijama/politikama.

Odgovor:

5. Stepen ugrađenosti definicije „žrtva“, usklađene sa definicijom u Konvenciji, u relevantnim zakonima/podzakonskim aktima/strategijama/politikama.

Odgovor:

6. Stepen usklađenosti definicije „žena“ sa definicijom u Konvenciji, u relevantnim zakonima/podzakonskim aktima/strategijama/politikama.

Odgovor:

7. Da li postoji definicija o nasilju nad ženama u pravnim dokumentima i ako da, kako u odnosu na IK?

Odgovor:

8. Da li definicija uključuje specifična priznanja kršenja ljudskih prava i diskriminacije nad ženama, kao i vrste nasilja? Takođe u odnosu na rod i rodno zasnovano nasilje...).

Odgovor:

9. Kada prepoznate da postoji definicija, da li se isto i u praksi reflektuje?

Odgovor:

Način prikupljanja podataka/izvori

- Analiza i poređenje propisa u BiH sa definicijom navedenom u IK

Zakoni:

- Krivični zakon BiH
- Zakon o ravnopravnosti polova u BiH
- Zakon o zabrani diskriminacije BiH
- Krivični zakonik RS, FBiH i BdBiH
- Porodični zakon RS, FBiH i BdBiH
- Zakon o zaštiti od nasilja u porodici RS, FBiH i BdBiH
- Zakon o socijalnoj zaštiti RS, FBiH i BdBiH

Politike:

- Gender akcioni plan BiH 2013-2017.
- Strategija za suzbijanje nasilja u porodici RS, FBiH i BdBiH, itd.

Član 5 - Obaveze država i dužna prilježnost

1. Članice će se suzdržati od učešća u bilo kakvom činu nasilja nad ženama i osigurati da državni organi, zvaničnici, službenici, ustanove i drugi akteri koji nastupaju u ime države postupaju u skladu s ovom obavezom.

2. Članice će preduzeti neophodne zakonodavne odnosno druge mjere da s dužnom pažnjom spriječe, istraže, kazne i osiguraju reparaciju za djela nasilja obuhvaćena ovom konvencijom koja učine akteri koji ne istupaju u ime države.

Obrazloženje člana

Princip dužne prilježnosti ne predstavlja obavezu koja se odnosi na rezultat, već obavezu koja se odnosi na sredstvo. Članice imaju obavezu da organizuju svoj odgovor na sve oblike nasilja obuhvaćene ovom Konvencijom, tako da nadležni organi mogu prilježno da sprečavaju, istražuju, kažnjavaju i obezbijede reparaciju za takva djela nasilja. Ukoliko u tome ne uspiju, država je odgovorna za čin koji bi inače bio isključiva odgovornost nedržavnog aktera. Kao takvo, nasilje nad ženama koje počine nedržavni akteri prelazi prag kršenja ljudskih prava kako se navodi u članu 2 ukoliko članice imaju obavezu da preduzmu zakonodavne i druge mjere neophodne za

primjenu dužne prilježnosti u sprečavanju, istrazi, kažnjavanju i reparaciji za djela nasilja obuhvaćena ovom Konvencijom, kao i da obezbijede zaštitu žrtvama, i da neuspjeh u ovome predstavlja kršenje i narušavanje ili poništavanje uživanja njihovih ljudskih prava i osnovnih sloboda.

Indikatori

1. Istraživanja o profesionalnim stavovima, uključujući stereotipe o nasilju prema ženama, rodno zasnovanom nasilju i/ili nasilju u porodici.

Navedite:

2. Da li država prepoznaje sve žrtve i da li sve žrtve imaju mogućnost na jednaka prava?

Odgovor:

3. Step en ugrađenosti mjera/odredbi kojima se obezbjeđuje djelovanje u skladu sa standardom dužne pažnje, u cilju sprečavanja, istrage, kažnjavanja i obezbjeđivanja naknade, za sva djela nasilja obuhvaćena ovom Konvencijom, u relevantne zakone/podzakonska akta/strategije/politike.

Odgovor:

4. Procenat procesuiranih pritužbi na rad predstavnika/ca relevantnih službi (policija, pravosuđe, socijalna zaštita, zdravstvena zaštita, obrazovanje) u odnosu na ukupan broj pritužbi koje je primio nadležni organ, za sva djela koje obuhvata ova Konvencija, na godišnjem nivou.

Navedite:

5. Broj sankcionisanih pojedinaca – državnih zvaničnika iz relevantnih službi (policija, pravosuđe, socijalna zaštita, zdravstvena zaštita, obrazovanje), za kršenje standarda dužne pažnje, u odnosu na ukupni broj primljenih pritužbi, za sva djela koja obuhvata ova Konvencija, na godišnjem nivou.

Navedite:

Način prikupljanja podataka/izvori

- Krivični zakoni, Zakoni o krivičnom postupku, Zakoni o zaštiti od nasilja u porodici, Zakoni o socijalnoj zaštiti, Zakoni o zdravstvenoj zaštiti i drugi koje članice koalicije NVO nađu relevantnim

- Izvještaji o sprovođenju javnih politika, Izvještaji i do sada realizovani projekti NVO-a (Lara, Budućnost i druge koje budu identifikovane da su realizovale aktivnosti)

***PREPORUKE PROIZAŠLE IZ ODGOVORA
A NAKON ANALIZE PODATAKA
PRIKUPLJENIH IZ RELEVANTNIH IZVORA:***

Član 3 – Definicije

Član 4 – Osnovna prava, princip jednakosti i ne-diskriminacije

Član 5 – Obaveze država i dužna prilježnost

POGLAVLJE II

INTEGRISANJE POLITIKA I
PRIKUPLJANJE PODATAKA
(ČLANOVI OD 7-11)

Član 8 – Finansijska sredstva

Članice će odvojiti odgovarajuća finansijska sredstva i ljudske resurse za adekvatno provođenje integrisanih politika, mjera i programa za sprečavanje i borbu protiv svih vidova nasilja obuhvaćenih ovom konvencijom, uključujući i one koje provode nevladine organizacije i civilno društvo.

Obrazloženje člana

Ovaj član ima za cilj namjenu odgovarajućih finansijskih sredstava i kadrova kako za aktivnosti koje sprovodi javna uprava tako i za odgovarajuće nevladine organizacije i organizacije civilnog društva. Države članice Savjeta Evrope imaju različitu praksu državnog finansiranja nevladinih organizacija (u daljem tekstu: NVO) koje se bave sprečavanjem i borbom protiv svih vidova nasilja obuhvaćenih ovom Konvencijom. Obaveza koja se odnosi na članice stoga predstavlja namjenu finansijskih sredstava i kadrova za aktivnosti koje sprovode NVO i civilno društvo.

Imajući u vidu različite ekonomske okolnosti država članica, autori su odlučili da ograniče ovu obavezu na namjenu odgovarajućih sredstava. To znači da namijenjena sredstva treba da odgovaraju postavljenom cilju ili mjeri koja se sprovodi.

Indikatori

1. Da li su odvojena odgovarajuća finansijska sredstva i ljudski resursi za adekvatno sprovođenje integrisanih politika, mjera i programa za sprečavanje i borbu protiv svih vidova nasilja obuhvaćenih ovom Konvencijom, uključujući i one koje sprovode nevladine organizacije i civilno društvo?

Odgovor:

2. Procenat izdvajanja iz godišnjeg budžeta namijenjen programima za sprečavanje i suzbijanje svih oblika nasilja prema ženama, u odnosu na ukupna programska sredstva u sljedećim sektorima: a) zdravstvo, b) obrazovanje, c) stanovanje, d) mladi, e) istraživanje i razvoj.

Navedite:

3. Procenat izdvajanja sredstava iz godišnjeg budžeta dodijeljenih relevantnim ženskim nevladinim organizacijama (eventualno u odnosu na ukupna sredstva namijenjena sprečavanju i suzbijanju svih oblika nasilja prema ženama).

Navedite:

Način prikupljanja podataka/izvori

- Budžeti na svim nivoima, Ministarstva finansija svih izvršnih vlasti u BiH;
- Do sada sprovedena istraživanja;
- Do sada objavljene / dostupne publikacije NVO i međunarodnih organizacija (npr. „Medica“ Zenica, „FLD“ Sarajevo, UN WOMEN – studija koštanja nasilja prema ženama, druge ovdje nepomenute publikacije, izvještaji itd.
- Anketiranje NVO-a

Član 9 – Nevladine organizacije i civilno društvo

Članice će prepoznati, podsticati i podržavati, na svim nivoima, rad nevladinih organizacija i organizacija civilnog društva u borbi protiv nasilja nad ženama i uspostaviti djelotvornu saradnju s ovim organizacijama.

Obrazloženje člana

U mnogim državama članicama ogromnu većinu usluga za žrtve nasilja u porodici, kao i usluga za žrtve drugih različitih oblika nasilja nad ženama, vode nevladine organizacije ili organizacije civilnog društva. One tradicionalno pružaju sklonište, pravne savjete, medicinsko ili psihološko savjetovanje i vode besplatne telefonske linije za pomoć, kao i druge neophodne usluge.

Svrha ovog člana jeste da se naglasi značajan doprinos koji ove razne organizacije imaju u sprečavanju i borbi protiv svih oblika nasilja obuhvaćenih ovom Konvencijom. Stoga je potrebno da članice ove Konvencije prepoznaju njihov rad tako što će, na primjer, iskoristiti njihovu stručnost i uključiti ih kao partnere u saradnju između agencija ili u sprovođenje sveobuhvatnih državnih politika za koje se zalaže član 7. Osim ovog priznanja, prema ovom članu potrebno je da članice Konvencije aktivno podstiču i podrža-

vaju rad ovih posvećenih NVO i organizacija civilnog društva. To znači omogućiti im da obavljaju svoj posao na najbolji mogući način. Iako se član 9 odnosi samo na NVO i civilno društvo koje aktivno učestvuje u borbi protiv nasilja nad ženama, to ne treba da spriječi članice da odu korak dalje i podrže rad NVO i civilnog društva koje se bavi nasiljem u porodici u njegovom širem obliku.

Indikatori

1. Da li je NVO zajednica aktivna u ovoj oblasti?

Odgovor:

2. Navedite (broj i naziv) organizacija koje se bave pitanjima nasilja prema ženama i u porodici, ratnog seksualnog nasilja, vrstu aktivnosti.

Odgovor:

3. Da li postoje državne, regionalne i lokalne mreže ovih nevladinih organizacija? Koja je njihova uloga?

Odgovor:

4. Da li NVO sarađuju sa državnim/drugim akterima na zaštiti, sprečavanju, gonjenju, kažnjavanju, i/ili lakšoj restituciji?

Odgovor:

5. Ako postoje koordinacija i saradnja između NVO i državnih organa, da li je institucionalizovana u okviru zakona ili politika, ili su više neformalne prirode?

Navedite:

6. Institucionalne mreže za podršku i referalni mehanizmi (Protokoli o saradnji)

Nabrojati, zadaci i odgovornosti:

7. Da li je na odgovarajući način prepoznat, podstican i podržavan, na svim nivoima, rad nevladinih organizacija i organizacija civilnog društva u borbi protiv nasilja nad ženama?

Odgovor:

8. Da li je uspostavljena djelotvorna saradnja sa NVO?

Odgovor:

9. Da li postoje zakoni ili podzakonski akti koji regulišu rad NVO na sprečavanju i borbi protiv nasilja prema ženama i u porodici kao i rad sa preživjelim ratnog seksualnog nasilja?

Odgovor:

10. Da li su NVO priznate u okviru zakonodavnog okvira kao aktivni pružaoci usluga, nosioci javnih kampanja, ili drugih vrsta aktivnih subjekata u ovoj oblasti (na primjer, imaju ulogu monitoringa ili izveštavanja itd.)?

Odgovor:

11. Kakvo je stanje u praksi?

Odgovor:

12. Navedite zakone i uloge vezane za NVO.

Odgovor:

13. Procenat ženskih nevladinih organizacija, nezavisnih pružalaca usluga ženama koje su preživjele nasilje, koje su finansirane iz bužeta, u odnosu na ukupan broj ovih organizacija, na godišnjem nivou.

Odgovor:

14. Procenat predstavnica ženskih nevladinih organizacija koje aktivno učestvuju u radnim grupama za izradu relevantnih politika protiv svih oblika nasilja obuhvaćenih ovom Konvencijom, u

odnosu na broj članova/ica radnih grupa iz drugih sektora.

Odgovor:

Način prikupljanja podataka/izvori

- Anketiranje NVO-a
- Registar NVO-a
- Ženska mreža BiH
- Anketiranje NVO-a
- Analiza zakona i politika
- Prikupljanje i analiza Protokola
- Anketiranje NVO-a
- Prikupljanje i analiza zakona
- Prikupljanje i analiza zakona
- Anketa NVO-a
- Analiza budžeta
- Anketa NVO-a u odnosu na učešće u izradi relevantnih politika

Član 10 - Koordinaciono tijelo

1. Članice će odrediti ili uspostaviti jedno ili više zvaničnih tijela nadležnih za koordinaciju, sprovođenje, praćenje i procjenu politika i mjera za sprečavanje i borbu protiv svih vidova nasilja obuhvaćenih ovom Konvencijom. Ova tijela će koordinisano prikupljati podatke u skladu sa članom 11, vršiti analizu i objavljivati rezultate.

2. Članice će obezbijediti da određena odnosno uspostavljena tijela u skladu sa ovim članom dobiju opšte podatke o mjerama preduzetim u skladu sa glavom VIII.

3. Članice će obezbijediti da određena odnosno uspostavljena tijela u skladu sa ovim članom imaju kapacitet za neposrednu komunikaciju i održavanje veza sa odgovarajućim tijelima drugih članica.

Obrazloženje člana

Stav 1 sadrži obavezu da jedno ili više zvaničnih tijela dobije četiri specifična zadatka: koordinaciju, sprovođenje, praćenje i procjenu politika i mjera koje je data članica Konvencije osmislila za sprečavanje i borbu protiv svih vidova nasilja obuhvaćenih ovom Konvencijom. To se može učiniti uspostavljanjem novih zvaničnih tijela ili davanjem mandata zvaničnim tijelima koja već

postoje za bavljenje ovim zadacima. Pojam „zvanično tijelo“ podrazumijeva svako tijelo ili instituciju u okviru države. To tijelo može da se osnuje ili da već postoji bilo na nacionalnom ili na regionalnom nivou. O veličini, zaposlenima i finansiranju treba da odluče članice, kao i o tome kojem će tijelu biti odgovorna i kakve će imati obaveze u smislu izvještavanja. U pogledu zadatka sprovođenja, praćenja i procjene ovo tijelo bi trebalo da postoji na onom nivou strukture date članice koji je nadležan za sprovođenje mjera. To znači da u strukturi federalne državne uprave može biti neophodno da postoji više od jednog tijela.

Četiri zadatka, koja ovo tijelo ili tijela imaju mandat da obavljaju, imaju za cilj da obezbijede da različite mjere koje članica preduzme u primjeni ove Konvencije budu dobro koordinisana i da dovode do zajedničkog napora svih državnih organa i sektora. Pored toga, oni imaju za cilj da obezbijede sprovođenje svih novih politika i mjera. Zadatak koji ova tijela imaju u smislu praćenja ograničen je na praćenje kako i koliko djelotvorno se politike i mjere za sprečavanje i borbu protiv svih oblika nasilja obuhvaćenih ovom Konvencijom sprovode na nacionalnom i/ili regionalnom i lokalnom nivou. Ovo se ne odnosi na praćenje pridržavanja cjelokupne Konvencije, što je zadatak koji obavlja nezavisan međunarodni mehanizam za praćenje iz Poglavlja IX

ove Konvencije (vidi komentare vezano za Poglavlje IX). Na kraju, evaluacija politika i mjera koje ova tijela imaju mandat da sprovedu predstavljaju naučnu procjenu određene politike i mjere kako bi se procijenilo da li ona ispunjava potrebe žrtava i ispunjava svoju svrhu, kao i da li otkriva nenamjerne posljedice. Za ovo će biti potrebni robusni administrativni i populacioni podaci, koje član 11 obavezuje članice Konvencije da prikupljaju. Iz ovog razloga tijela koja nastanu u skladu sa ovim članom takođe imaju zadatak da koordinišu prikupljanje neophodnih podataka i da ih analiziraju i objave rezultate. Neke države članice otvorile su centre za praćenje nasilja nad ženama koji već sakupljaju razne podatke. Iako oni mogu da posluže kao primjer, autori su odlučili da prepuste članicama odluku o tome kako će data tijela obezbijediti koordinaciju, analizu i objavljivanje podataka.

Stav 2 ovog člana ovlašćuje ova tijela da dobijaju informacije u skladu sa okvirom ove Konvencije koji je data članica dobila u skladu sa Poglavljem VIII (vidi komentare u vezi sa Poglavljem VIII). Važno je naglasiti da je, iz razloga zaštite podataka, ovlašćenje ograničeno na primanje informacija opšte prirode (vidi komentare koji se odnose na član 65). Obaveza je stoga ograničena na obezbjeđivanje da tijela nastala u skladu s ovim članom budu informisana, u opštem smislu i bez pozivanja na pojedinačne slučajeve o aktiv-

nostima međunarodne saradnje, uključujući i zajedničku pravnu pomoć u građanskim i krivičnim pitanjima. Svrha jeste da im se dozvoli da ispune svoju ulogu.

Informacije i stečeno znanje putem razmjene iskustava i prakse je od velike vrijednosti u sprečavanju i borbi protiv svih oblika nasilja obuhvaćenih ovom Konvencijom. Stav 3 stoga daje tijelima nastalim u skladu s ovim članom mogućnost da traže kontakt i uspostave saradnju sa partnerskim tijelima iz drugih članica ove Konvencije. To će omogućiti značajnu međusobnu razmjenu koja je produktivna i plodna za sve i dovešće do dodatnog usklađivanja prakse.

Indikatori

1. Da li su NVO upoznate sa postojanjem koordinacionog tijela i njihovim radom?

Odgovor:

2. Ko čini koordinaciono tijelo?

Odgovor:

3. Broj državnih koordinacionih tijela sa mandatom da prikupljaju podatke, koordinišu, sprovedu, prate i procjenjuju sprovođenje politika i

mjera za sprečavanje i suzbijanje svih oblika nasilja obuhvaćenih ovom Konvencijom.

Odgovor:

4. Procenat ekspertkinja iz relevantnih ženskih nevladinih organizacija u odnosu na broj članova/ica u Koordinacionim tijelima.

Odgovor:

5. Broj javno dostupnih izvještaja o aktivnostima iz mandata zvaničnih državnih koordinacionih tijela, na godišnjem nivou.

Odgovor:

Način prikupljanja podataka/izvori

- Anketa prema NVO u BiH

- Dopis prema nadležnim ministarstvima u BiH/Republici Srpskoj/Federaciji BiH/Brčko distriktu BiH

Član 11 - Prikupljanje podataka i istraživanje

1. U svrhu primjene ove konvencije, članice će preduzimati sljedeće:

a. prikupljati relevantne statističke podatke u redovnim vremenskim razmacima o slučajevima svih vidova nasilja obuhvaćenih konvencijom;

b. podržavati istraživanja na terenu svih vidova nasilja obuhvaćenih konvencijom radi proučavanja osnovnih uzroka i posljedica, učestalosti i stope osuda, kao i efikasnosti mjera koje se preduzimaju u primjeni ove konvencije.

2. Članice će nastojati provoditi ankete među stanovništvom u redovnim vremenskim razmacima radi procjene prevalence i trendova svih oblika nasilja obuhvaćenih Konvencijom.

3. Članice će grupi eksperata, koja se pominje u članu 66. ove konvencije, dati prikupljene podatke u skladu s ovim članom kako bi se stimulirala međunarodna saradnja i omogućilo međunarodno upoređivanje (benchmarking).

4. Članice će osigurati da prikupljeni podaci u skladu s ovim članom budu dostupni javnosti.

Obrazloženje člana

Sistematsko i adekvatno prikupljanje podataka odavno je prepoznato kao suštinska komponenta djelotvornog donošenja javnih politika u oblasti sprečavanja i borbe protiv svih oblika nasilja obuhvaćenih ovom Konvencijom. Uprkos tome što je ovo prepoznato, rijetki su primjeri sistematskog prikupljanja administrativnih ili populacionih podataka u državama članicama Savjeta Evrope. Uz to, podaci koji postoje rijetko su uporedivi između država ili u različitom vremenu, što dovodi do ograničenog razumijevanja širine i razvijenosti problema. Sprečavanje i borba protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici zahtijeva donošenje politika na osnovu pokazatelja. To podrazumijeva djelotvorno bilježenje obima nasilja kroz robusne komparativne podatke na koje bi se politike oslanjale i koji bi služili za praćenje sprovođenja mjera kako bi se problem riješio. Ovo poglavlje sadrži obavezu redovnog prikupljanja reprezentativnih i uporedivih podataka za kreiranje i sprovođenje politika za sprečavanje i borbu protiv svih oblika nasilja obuhvaćenih ovom Konvencijom. Ono određuje koji tip podataka koji koordinaciono tijelo ili tijela osnovana u skladu sa članom 10 treba da prikupljaju, analiziraju i pripremaju za objavljivanje i prosljeđuju grupi nezavisnih eksperata (GREVIO) odgovornoj za praćenje sprovođenja Konvencije (vidi Poglavlje IX). Uz to, on is-

tiče potrebu za podržavanjem istraživanja u oblasti nasilja nad ženama i nasilja u porodici.

Priroda obaveze sadržane u stavu 1 je dvostruka. Prvo, u cilju izrade i sprovođenja politika na osnovu pokazatelja i procjene da li one odgovaraju na potrebe onih koji su izloženi nasilju, u podstavu a sadržana je obaveza članica da prikupljaju razvrstane relevantne statističke podatke u redovnim vremenskim intervalima o slučajevima svih oblika nasilja obuhvaćenih ovom Konvencijom. Tačne statističke informacije, posebno osmišljene tako da se odnose na žrtve i učinioce takvog nasilja nisu samo značajne u naporima podizanja svijesti donosilaca politika i javnosti o ozbiljnosti problema, već mogu takođe i da pomognu izvještavanje žrtava ili svjedoka. Relevantni statistički podaci mogu da obuhvataju administrativne statističke podatke koje prikupljaju zdravstvene i socijalne službe, organi unutrašnjih poslova i NVO, kao i sudske podatke koje bilježe pravosudni organi, uključujući i javna tužilaštva. Odgovarajuće prikupljeni statistički administrativni i sudski podaci mogu doprinijeti nacionalnom odgovoru članica na sve vidove nasilja obuhvaćene ovom Konvencijom traženjem informacija o radu državnih institucija, kao i informacija o krivičnim djelima sa kojima se vlasti susreću u krivičnom postupku. Administrativni podaci na osnovu usluga obuhvataju na primjer sistematsko bilježenje podataka o tome kako

žrtve takvog nasilja koriste usluge i kako im državni organi i javni (i privatni) zdravstveni sektor zauzvrat pomaže da u svojoj nevolji traže pravdu, zdravstvenu njegu, savjetovanje, smještaj i druge oblike podrške. Podaci organa o korisnicima i korišćenju usluga nisu ograničeni samo na procjenu djelotvornosti donesenih politika, već služe kao osnov za procjenu administrativnih troškova takvog nasilja. Pored toga, pravosudni podaci daju informacije o kaznama i karakteristikama osuđenih lica, kao i o stopama osuda.

Shodno tome, državni organi kao što su sudovi, policija i službe socijalne zaštite treba da uspostave sisteme podataka koji prevazilaze interne potrebe datog organa. Opet, da bi pokazali da li je došlo do poboljšanja ili opadanja djelotvornosti mjera i politika za prevenciju, protekciju i procesuiranje, treba prikupljati odgovarajuće statističke administrativne i pravosudne podatke u redovnim vremenskim razmacima. Upotrebljivost i relevantnost takvih podataka prije svega zavisi od kvaliteta beleženja podatka. Iako su autori smatrali da je najbolje da prepuste članicama izbor kategorija podataka koje će koristiti, minimum obaveza jeste razvrstavanje zabilježenih podataka o žrtvama i učiniocima prema polu, uzrastu, tipu nasilja kao i odnosu između učinioca i žrtve, geografskoj lokaciji, kao i drugim faktorima koje članice smatraju relevantnim, kao

što je invaliditet. Zabilježeni podaci takođe treba da sadrže informacije o procentu osuđenih počilaca svih oblika nasilja obuhvaćenih ovom Konvencijom, uključujući i broj izrečenih mjera zaštite. Studija Savjeta Evrope o „Prikupljanju administrativnih podataka o nasilju u porodici u državama članicama Savjeta Evrope“ (EG-VEW-DC (2008) Study) identifikuje ove i druge kategorije i predstavlja model pristupa koji sadrži preporuke o prikupljanju administrativnih podataka pored onih koji se u trenutnoj praksi prikupljaju.

Drugo, podstav b sadrži obavezu članica da podržavaju istraživanja u oblasti svih vidova nasilja obuhvaćenih Konvencijom. Od ključnog je značaja da članice zasnivaju svoje politike i mjere za sprečavanje i borbu protiv takvih oblika nasilja na vrhunskom istraživanju i znanju u ovoj oblasti. Istraživanje predstavlja ključni element donošenja javnih politika na osnovu pokazatelja, i može mnogo doprinijeti svakodnevnim odgovorima sudova, službi podrške, i organa unutrašnjih poslova na nasilje nad ženama i nasilje u porodici. Ova odredba stoga zahtijeva od članica da preduzmu i podrže istraživanja kako bi se došlo do znanja o suštinskim uzrocima i posljedicama problema, stopama i rasprostranjenosti osuda, kao i o djelotvornosti mjera koje se preduzimaju u primjeni Konvencije.

Stav 2 sadrži obavezu sprovođenja anketa među stanovništvom. Ovo podrazumijeva prikupljanje podataka o ciljnom stanovništvu koji su statistički reprezentativni tako da mogu lako da se primijene na širu populaciju. Ankete među stanovništvom mogu da pruže opštije društveno orijentisane uvide u prevalencu, prirodu, determinante i posljedice svih oblika nasilja obuhvaćenih ovom Konvencijom. Oni takođe mogu da obezbijede pouzdane podatke o iskustvima žrtava sa nasiljem, o razlozima zašto ga ne prijavljuju, o dobijenim uslugama, kao i o mišljenju i stavovima žrtava o takvom nasilju. Članice su dodatno u obavezi da sprovode takve studije u redovnim vremenskim razmacima kako bi sprovele relevantnu i uporedivu procjenu prevalencije i trendova svih oblika nasilja obuhvaćenih Konvencijom kroz linijsko praćenje razvoja. U ovom slučaju, izbor veličine uzorka među stanovništvom i redovnost takvih studija ostavlja se članicama. U zavisnosti od članice ankete mogu biti na nacionalnom, regionalnom ili lokalnom nivou. Međutim, značajno je naglasiti da kombinacija ovih nivoa može da dà makroskopski pogled na ovaj fenomen dok istovremeno ističe lokalne i regionalne specifičnosti. Prilikom izrade anketa među stanovništvom članice se mogu osloniti na Kros-kulturalnu studiju Svjetske zdravstvene organizacije (SZO) o ženskom zdravlju i nasilju nad ženama u porodici, kao i na Međunarodnu anketu o nasilju nad ženama (IVAWS).

Autori su smatrali značajnim da istaknu razliku između anketa među stanovništvom i statističkih administrativnih i pravosudnih podataka budući da služe različitoj svrsi i odgovaraju na različita pitanja. Dok prve mogu da razjasne nivo ozbiljnosti i učestalosti kao i društveno-ekonomske i kulturne faktore koji dovode do nasilja nad ženama i nasilja u porodici, druge mogu doprinijeti rješavanju problema kapaciteta državnih organa i procijeniti djelotvornost usluga namijenjenih žrtvama takvog nasilja. Korišćenje oba tipa metoda prikupljanja podataka zajedno može pomoći da se stekne dubinska slika o problemu. Zahvaljujući nedostatku zajedničkih definicija i jedinstvenih indikatora za procjenu prevalencije i trendova nasilja nad ženama i nasilja u porodici, raspoloživi podaci rijetko omogućavaju poređenje između zemalja. Shodno tome, bilo bi korisno da članice usklade prikupljanje podataka sa standardizovanim indikatorima i metodama koje već postoje ili koje su trenutno u procesu izrade. Članice bi trebalo da uzmu u obzir postojeće rezultate ili inicijative kako bi obezbijedile pouzdane i uporedive podatke kao što je anketa o nasilju nad ženama Agencije Evropske unije za osnovna prava.

Kako je izloženo u članu 65, proces prikupljanja, čuvanja i transformisanja prikupljenih podataka treba da bude u saglasnosti sa standardima zaštite podataka iz Konvencije Savjeta Evrope o

zaštiti lica u pogledu automatske obrade ličnih podataka (ETS br. 108) kako bi se obezbijedila povjerljivost i poštovanje privatnosti žrtava, učionilaca i drugih učesnika. Standardi predstavljeni u članu 65 nisu primjenjivi samo u slučajevima razmjene podataka između država, već na sve procese prikupljanja, čuvanja i transformisanja prikupljenih podataka.

Kao dopuna člana 68 (7), treći stav ovog člana obuhvata obavezu članica da obezbijede nezavisnoj grupi eksperata iz člana IX prikupljene informacije u cilju pospešivanja međunarodne saradnje i omogućavanja međunarodnog upoređivanja (benchmarking). Time se obezbjeđuje ne samo identifikacija postojećih dobrih praksi već i doprinos njihovom usklađivanju između članica Konvencije.

Konačno, stav 4 sadrži obavezu da se obezbijedi da prikupljene informacije u skladu sa članom 11 budu dostupne javnosti. Ostavlja se, međutim, članicama da odrede formu i sredstva, kao i tip informacija koje će biti dostupne. Prilikom odavanja informacija prikupljenih u skladu sa članom 11 javnosti, članice će posebno voditi računa o pravu na privatnost pogođenih lica.

Indikatori

1. Da li postoje adekvatne baze podataka o nasilju prema ženama i nasilju u porodici - Statistički administrativni i pravosudni podaci o svim oblicima nasilja obuhvaćenim ovom Konvencijom, obavezno razvrstani u odnosu na pol, starost, invaliditet osobe, relaciju između žrtve i učinioca, geografsku lokaciju, i druga svojstva, dostupni javnosti, najmanje jednom godišnje.

Odgovor:

2. Da li postoje baze podataka o žrtvama ratnog seksualnog nasilja?

Odgovor:

3. Da li postoje baze podataka o trgovini ljudima?

Odgovor:

4. Da li postoje baze podataka o počiniocima nasilja prema ženama i nasilja u porodici?

Odgovor:

5. Broj relevantnih istraživanja, fokusiranih na različite oblike nasilja prema ženama obuhvaćene ovom Konvencijom, koje sprovode: a) dr-

žavne službe, b) civilno društvo, na godišnjem nivou.

Odgovor:

Način prikupljanja podataka/izvori

- Do sada realizovani projekti u vezi sa bazama podataka
- Identifikovanje NVO-a koje su realizovale projekte, izvještaji

PREPORUKE PROIZAŠLE IZ ODGOVORA A NAKON ANALIZE PODATAKA PRIKUPLJENIH IZ RELEVANTNIH IZVORA:

Član 8 – Finansijska sredstva

Član 9 – Nevladine organizacije i civilno društvo

Član 10 – Koordinaciono tijelo

Član 11 – Prikupljanje podataka i istraživanje

POGLAVLJE III

PREVENCIJA
(ČLANOVI OD 12-17)

Član 12 - Opšte obaveze

1. Članice će preduzeti neophodne mjere za promovisanje promjena u društvenim i kulturnim obrascima ponašanja žena i muškaraca kako bi se iskorijenile predrasude, običaji, tradicije i druge prakse koje se zasnivaju na ideji inferiornosti žena odnosno na stereotipnim ulogama žena i muškaraca.
2. Članice će preduzeti neophodne zakonodavne i druge mjere za prevenciju svih oblika nasilja obuhvaćenih Konvencijom svakog fizičkog odnosno pravnog lica.
3. Sve mjere preduzete u skladu s ovim poglavljem obuhvataju i odgovaraju na specifične potrebe osoba ugroženih određenim okolnostima, a u njihovom središtu nalaze se ljudska prava svih žrtava.
4. Članice će preduzeti sve neophodne mjere za podsticanje svih članova društva, posebno muškaraca i dječaka, da aktivno doprinesu sprečavanju svih oblika nasilja obuhvaćenih Konvencijom.
5. Članice će obezbijediti da se kultura, običaji, religija, tradicija ili takozvana „čast“ ne smatraju opravdanjem za bilo koje djelo nasilja obuhvaćeno Konvencijom.

6. Članice će preduzeti sve neophodne mjere za promovisanje programa i aktivnosti za osnaživanje žena.

Obrazloženje člana

Ovaj član sastavljen je od nekoliko opštih preventivnih mjera koje postavljaju temelje i predstavljaju načela u osnovi specifičnih obaveza iz narednih članova ovog poglavlja.

Obaveze sadržane u stavu 1 zasnovane su na uvjerenju autora da su postojeći obrasci ponašanja žena i muškaraca često pod uticajem predrasuda, rodnih stereotipa i rodno stereotipnih običaja i tradicija. Članice Konvencije zbog toga imaju obavezu da preduzmu neophodne mjere kako bi promovisale promjene u mentalitetu i stavovima. Cilj ove odredbe jeste doći do srca i uma onih ljudi koji svojim ponašanjem doprinose produžavanju oblika nasilja obuhvaćenih ovom Konvencijom. Ovaj stav predstavlja opštu obavezu i ne predlaže određene mjere već to ostavlja članicama.

Stav 2 obavezuje članice Konvencije da preduzmu neophodne zakonodavne i druge mjere kako bi spriječile sve oblike nasilja svakog fizičkog ili pravnog lica obuhvaćene Konvencijom. U zavisnosti od pravnog sistema države, neke od ovih mjera mogu zahtijevati donošenje zakona.

Uz zabranu diskriminacije iz člana 4, stava 3, ovaj stav zahtijeva pozitivnu akciju kako bi se obezbijedilo da se sve preventivne mjere odnose na ugrožena lica i uzimaju u obzir njihove potrebe. Učinioci često izaberu za žrtvu takve osobe zato što znaju da je manja vjerovatnoća da će one moći da se odbrane, ili da podnesu optužnicu protiv učinioca i zatraže druge oblike reparacije zbog svoje situacije. Za potrebe ove Konvencije, u osobe koje su postale ugrožene usljed određenih okolnosti spadaju: trudnice i žene s malom djecom, osobe sa invaliditetom uključujući i one sa mentalnim ili kognitivnim oštećenjima, osobe koje žive u ruralnim ili udaljenim oblastima, korisnici droge, prostitutke, osobe porijeklom iz nacionalne ili etničke manjine, migranti – uključujući neregistrovane migrante i izbjeglice, homoseksualci, lezbijke, biseksualci i transrodne osobe kao i HIV-pozitivne osobe, beskućnici, djeca i stara lica.

Stav 4 podvlači da svi članovi društva mogu značajno da doprinesu sprečavanju nasilja i trebalo bi ih u tome ohrabrivati. Kako mnoge oblike nasilja obuhvaćene ovom Konvencijom čine prvenstveno muškarci i dječaci, autori su smatrali da je značajno da naglase svoju posebnu ulogu u sprečavanju takvog nasilja. Imajući na umu činjenicu da većina muškaraca i dječaka nisu učinioci, autori su željeli da naglase da njihov doprinos može da bude višestruk, posebno u vidu uzora,

nosilaca promjena i zagovarača za jednakost između žena i muškaraca i uzajamno poštovanje. Muškarci mogu značajno da doprinesu istupanjem protiv nasilja, uključivanjem drugih muškaraca u aktivnosti promovisanja rodne ravnopravnosti i djelujući kao uzori aktivnim preuzimanjem uloge njegovatelja i obavljanjem porodičnih obaveza.

Stav 5 jasno nalaže da se kultura, običaji, religija, tradicija ili takozvana „čast“ neće smatrati opravdanjem za bilo koje djelo nasilja obuhvaćeno Konvencijom. Članice Konvencije su stoga obavezne da obezbijede da njihovi nacionalni zakoni ne sadrže tzv. rupe za interpretaciju inspirisane takvim uvjerenjima. Uz to, ova obaveza odnosi se na sprečavanje svake zvanične izjave, izveštaja ili proglašenja koji opravdava nasilje po osnovu kulture, običaja, religije, tradicije ili takozvane „časti“. Ova odredba takođe utvrđuje ključni princip na osnovu kojeg zabrana svih djela nasilja iz Konvencije nikada ne može biti povučena zato što ugrožava kulturna ili vjerska prava i slobode učinioca. Ovaj princip je značajan u društvima u kojima etničke i vjerske zajednice žive zajedno i u kojima se preovlađujući stavovi koji vode ka prihvatanju rodno zasnovanog nasilja razlikuju u zavisnosti od kulturnog ili vjerskog porijekla.

Zaokružujući listu opštih preventivnih mjera, stav 6 poziva na promociju specifičnih programa i aktivnosti za osnaživanje žena. Ono obuhvata osnaživanje u svim aspektima života, uključujući političko i ekonomsko osnaživanje. Ova obaveza je odraz višeg cilja ostvarenja rodne ravnopravnosti kroz povećanje angažmana žena i smanjenja njihove ugroženosti od nasilja.

Indikatori

1. Da li odgovaraju na potrebe svih žena i da li u središtu imaju ljudska prava?

Odgovor:

Način prikupljanja podataka/izvori

- Mjere prevencije sadržane u relevantnim zakonima koji su predmet analize

Član 13 – Podizanje svijesti

1. Članice će promovisati odnosno sprovoditi, redovno i na svim nivoima, kampanje ili programe podizanja svijesti, uključujući i saradnju sa državnim institucijama za ljudska prava i tijelima za rodnu ravnopravnost, civilnim društvom i nevladinim, posebno ženskim, organizacijama, prema potrebi, a u cilju podizanja svijesti i razumijevanja šire javnosti različitih manifestacija svih vidova nasilja obuhvaćenih Konvencijom, njihovih posljedica po djecu i potrebe da se takvo nasilje spriječi.

2. Članice će obezbijediti širenje informacija u široj javnosti o raspoloživim mjerama za sprečavanje djela nasilja obuhvaćenih Konvencijom.

Obrazloženje člana

Cilj ovog člana jeste da se obezbijedi potpuna informisanost opšte javnosti o različitim oblicima nasilja koje žene redovno doživljavaju kao i o različitim manifestacijama nasilja u porodici. To bi pomoglo svim članovima društva da prepoznaju takvo nasilje, izjasne se protiv njega i podrže njegove žrtve kao susjedi, prijatelji, rođaci ili kolege, tamo gdje je to moguće i odgovarajuće. Ova obaveza obuhvata redovno vođenje javnih kampanja ili programa za podizanje svijesti koji se bave ovim pitanjima i objašnjavaju ih

na rodno osjetljiv način. Aktivnosti podizanja svijesti trebalo bi da uključe širenje informacija o jednakosti između žena i muškaraca, o nestereotipnim ženskim ulogama i nenasilnom razrješavanju sukoba u međuljudskim odnosima. Pored toga, autori smatraju da je značajno da svaka kampanja istakne štetne posljedice koje nasilje nad ženama i nasilje u porodic posredno ili neposredno može da ima po djecu.

Mnoge NVO tradicionalno sprovode uspješne aktivnosti podizanja svijesti na lokalnom, regionalnom ili nacionalnom nivou. Ova odredba stoga podstiče na saradnju sa državnim institucijama za ljudska prava i tijelima za rodnu ravnopravnost, civilnim društvom i nevladinim, posebno ženskim, organizacijama, prema potrebi, a u cilju uticanja na širu javnost. Ovo je, međutim, neiscrpna lista aktera koje su autori željeli da obuhvate. Uz to, uključivanje sintagme „prema potrebi“ u odredbu znači da članice nisu u obavezi da uspostave takva tijela ili institucije tamo gdje ih nema. Konačno, treba naglasiti da se termin ženske organizacije odnosi na ženske NVO koje rade u oblasti zaštite i podrške za žene žrtve nasilja.

Stav 2 sadrži obavezu širenja konkretnih informacija o dostupnim državnim i nevladinim preventivnim mjerama. To znači široku diseminaciju informativnih letaka ili postera ili informativnog

materijala na internetu o uslugama koje nudi policija ili lokalna zajednica, kontakt informacije o lokalnim, regionalnim ili nacionalnim službama kao što su besplatne telefonske linije za pomoć ili sigurne kuće i mnoge druge informacije.

Indikatori

1. Da li je opšta javnost potpuno informisana o različitim oblicima nasilja koje žene redovno doživljavaju kao i o različitim manifestacijama nasilja u porodici?

Odgovor:

2. Da li se sprovode, redovno i na svim nivoima, kampanje ili programi podizanja svijesti?

Odgovor:

3. Da li su dostupne informacije o dostupnim uslugama?

Odgovor:

Način prikupljanja podataka/izvori

- Dosadašnji izvještaji i analize NVO
- Zapažanja NVO - Upitnik

- Primjeri obilježavanja značajnih datuma koje vode nevladine organizacije kao što su 19. juni; 16 dana aktivizma itd.

Član 14 - Obrazovanje

1. Članice će preduzeti, prema potrebi, neophodne korake za uvođenje nastavnog materijala o pitanjima poput jednakosti žena i muškaraca, nestereotipnih rodni uloga, uzajamnog poštovanja, nenasilnog razrješenja sukoba u međuljudskim odnosima, rodno zasnovanog nasilja nad ženama i prava na lični integritet prilagođenog sposobnostima učenika u zvanične nastavne planove na svim nivoima obrazovanja.
2. Članice će preduzeti sve neophodne korake da bi promovisale načela iz stava 1 u neformalnim obrazovnim ustanovama, kao i u sportu, kulturnim i rekreativnim ustanovama i u sredstvima javnog informisanja.

Obrazloženje člana

Stavovi, uvjerenja i obrasci ponašanja formiraju se veoma rano u životu pojedinca. Promocija rodne ravnopravnosti, uzajamnog poštovanja u međuljudskim odnosima i nenasilja mora da započne što ranije i prvenstveno je obaveza roditelja. Prosvjetne ustanove, međutim, igraju značajnu ulogu u povećanom promovisanju ovih vrijednosti.

U stavu 1 ovaj član se odnosi na potrebu za izradu, tamo gdje članice smatraju da je prikladno,

nastavnog materijala na svim nivoima obrazovanja (primarno, sekundarno i tercijarno obrazovanje) koji promoviše takve vrijednosti i prosvjeđuje učenike o raznim oblicima nasilja obuhvaćenih Konvencijom. Tamo gdje članice smatraju da je nastavni materijal prikladan, njega treba prilagoditi sposobnostima učenika, što bi, na primjer zahtijevalo da nastavni materijal za osnovnu školu bude u skladu sa intelektualnim sposobnostima osnovaca. Nastavni materijal podrazumijeva svaku vrstu formalno razvijenog i odobrenog materijala koji čini dio nastavnog plana i kojem, prema potrebi, svi nastavnici u određenoj školi imaju pristup i koji je obavezan ili se zahtijeva da se koristi u nastavi. Kao što ukazuje sintagma „prema potrebi“, autori nisu željeli da nametnu određeni model članicama. Umjesto toga, ova odredba prepušta članicama da odluče za koji tip školovanja i za koji uzrast učenika smatraju da je takav materijal odgovarajući. Autori su se odlučili za ovakvu formulaciju kako bi postojala maksimalna fleksibilnost u primjeni ove odredbe, takođe uzimajući u obzir različite mogućnosti članica u određivanju nastavnih materijala. Neke države na primjer određuju nastavne ciljeve u okviru zvaničnog nastavnog plana, a ostavljaju školama da odluče o odgovarajućim metodama rada i nastavnom materijalu koji će u tu svrhu koristiti. Sintagma „zvanični nastavni plan“ odnosi se na planirani program ciljeva, sadržaj, iskustva, resurse i procjenu

koju škola nudi, prema potrebi. Ona se ne odnosi na slučajne lekcije koje se mogu naučiti u školi zbog određene politike škole.

Stav 2 sadrži obavezu promovisanja principa jednakosti između žena i muškaraca, nestereotipnih rodnih uloga, uzajamnog poštovanja, nenasilnog razrješenja sukoba u međuljudskim odnosima u svim neformalnim obrazovnim ustanovama kao i u sportskim, kulturnim i rekreativnim ustanovama i sredstvima javnog informisanja. Među državama članicama Savjeta Evrope, postoje mnogi različiti oblici neformalnog obrazovanja i često se o njima govori na mnogo različitih načina. Uopšteno, termin „neformalne obrazovne ustanove“ odnosi se na organizovane obrazovne aktivnosti izvan formalnih sistema, kao što su ustanove, aktivnosti, projekti i institucije građanskih ili vjerskih zajednica, koje se zasnivaju na socijalnoj pedagogiji, i sve ostale tipove obrazovnih aktivnosti koje nude grupe u okviru zajednice i ostale organizacije (kao što su izviđači, letnji kampovi, vannastavne aktivnosti, itd.). Sportske, kulturne i rekreativne ustanove odnose se na ustanove koje nude rekreativne aktivnosti u oblasti sporta, muzike, umjetnosti ili na bilo kom drugom polju i doprinose procesu doživotnog učenja iz svakodnevnog iskustva.

Uz to, ovaj stav određuje članicama Konvencije da uključe sredstva javnog informisanja u svoje

mjere za promovisanje pomenutih principa. Značajno je naglasiti da su autori jasno predočili da sve mjere koje se preduzimaju u ovom pogledu budu u skladu sa osnovnim načelom nezavisnosti sredstava javnog informisanja i slobode štampe.

Indikatori

1. Da li su u postojeće nastavne programe uključene teme nasilja?

Odgovor:

Način prikupljanja podataka/izvori

- Studije i analize NVO (npr. Početna i završna studija Medice Zenica)
- CEDAW izvještaj i preporuke
- Eventualno upiti prema odabranim institucijama organizacijama, ukoliko je relevantno (kao npr. Centrima za edukaciju sudija i tužilca i dr)

Član 15 – Obuka stručnjaka

1. Članice će osigurati odnosno ojačati odgovarajuće obuke za nadležne stručnjake koji se bave žrtvama odnosno učiniocima svih djela nasilja obuhvaćenih Konvencijom, o sprečavanju i otkrivanju takvog nasilja, jednakosti između žena i muškaraca, potrebama i pravima žrtava, kao i o sprečavanju sekundarne viktimizacije.

2. Članice će osigurati da obuke iz stava 1. uključuje obuku o koordiniranoj saradnji više organa radi sveobuhvatnog i odgovarajućeg upućivanja u slučajevima nasilja obuhvaćenog Konvencijom.

Obrazloženje člana

Obuka i senzitivizacija stručnjaka o brojnim uzrocima, manifestacijama i posljedicama svih oblika nasilja obuhvaćenih ovom Konvencijom predstavlja djelotvorno sredstvo za prevenciju takvog nasilja. Obuka omogućava ne samo podizanje svijesti stručnjaka o nasilju nad ženama i nasilju u porodici, već i doprinosi promjeni stanovišta i ponašanja ovih stručnjaka u odnosu na žrtve. Uz to, ovo značajno poboljšava prirodu i kvalitet podrške koja se pruža žrtvama.

Od izuzetnog je značaja da stručnjaci, koji su u redovnom kontaktu sa žrtvama ili učiniocima, imaju odgovarajuće znanje o pitanjima koja su u

vezi sa ovim vrstama nasilja. Iz ovog razloga, stav 1 određuje obavezu članicama da obezbijede ili ojačaju odgovarajuće obuke za nadležne stručnjake koji se bave žrtvama ili učiniocima svih djela nasilja obuhvaćenih Konvencijom o pitanjima kao što je sprečavanje i otkrivanje takvog nasilja, jednakost između žena i muškaraca, potrebe i prava žrtava, kao i sprečavanje sekundarne viktimizacije. Osnovna stručna obuka i obuka unutar službi trebalo bi da omogući nadležnim stručnjacima da steknu odgovarajuće sposobnosti za identifikaciju i postupanje u slučajevima nasilja u ranoj fazi, kao i da preuzmu odgovarajuće preventivne mjere, kroz njegovanje osjetljivosti i vještina potrebnih za odgovarajuće i djelotvorno reagovanje na radu. Autori su smatrali da je najbolje da prepuste članicama način na koji će organizovati obuku nadležnih stručnjaka. Međutim, značajno je obezbijediti da odgovarajuća obuka bude konstantna i podržana odgovarajućim naknadnim aktivnostima kako bi se obezbijedila adekvatna primjena stečenih vještina. Konačno, važno je znati da odgovarajuću obuku treba podržati i ojačati jasnim protokolima i pravilnicima koji postavljaju standarde zaposlenima od kojih se očekuje da ih slijede, svako u svojoj oblasti. Djelotvornost tih protokola tamo gdje je to primjenjivo, treba redovno da se prati, revidira i, ukoliko je neophodno, unapređuje.

U nadležne stručnjake mogu se ubrojati zaposleni u sudovima, kod pravnika, u organima unutrašnjih poslova i u oblasti zdravstvene njege, socijalnog rada i prosvjete. Prilikom organizovanja obuke za stručnjake koji učestvuju u sudskom postupku (posebno sudije, tužioci i advokati), članice moraju da uzmu u obzir zahtjeve koji proizilaze iz nezavisnosti sudske profesije i autonomije koju uživaju u odnosu na organizovanje obuka za svoje članove. Autori su htjeli da naglase da ova odredba nije u suprotnosti sa pravilima koja regulišu nezavisnost pravne struke već obavezuje članice da obezbijede da obuka postoji za one stručnjake koji žele da je pohađaju.

Sadržaj stava 2 povezan je sa višim ciljem Konvencije da se ustanovi sveobuhvatan pristup sprečavanju i borbi protiv svih oblika nasilja obuhvaćenih Konvencijom. Ova odredba nalaže članicama da obuka navedena u stavu 1 takođe obuhvati i obuku o koordinisanoj saradnji organa, i na ovaj način upotpuni obaveze navedene u članu 7 ove Konvencije. Shodno tome, stručnjaci bi trebalo da steknu vještine u oblasti zajedničkog rada organa koje će im omogućiti da rade u saradnji sa drugim stručnjacima iz širokog spektra različitih oblasti.

Indikatori

1. Da li ima dovoljno stručnjaka koji su prošli obuke?

Odgovor:

2. Šta je sadržaj obuka?

Odgovor:

3. Ko provodi obuke za stručnjake?

Odgovor:

4. Broj obučениh profesionalaca/-ki koji/-e rade sa žrtvama i učiniocima svih oblika nasilja obuhvaćenih ovom Konvencijom, na godišnjem nivou, u sljedećim oblastima:

- sprečavanje i otkrivanje nasilja;
- rodna ravnopravnost;
- potrebe i prava žrtava nasilja;
- sprečavanje sekundarne viktimizacije;
- odgovarajuće i djelotvorno reagovanje relevantnih organa/sluzbi;
- značaj koordinisane saradnje između organa, službi i organizacija.

Odgovor:

5. Procenat obuka za profesionalce/-ke koji/-e rade sa žrtvama ili učiniocima svih oblika nasilja obuhvaćenih ovom Konvencijom, koje su podržane od strane države, u odnosu na ukupni broj obuka koje su kreirale i realizovale ženske nevladine organizacije, na godišnjem nivou.

Odgovor:

Način prikupljanja podataka/izvori

- Upiti prema relevantnim institucijama/organizacijama (kao npr. Centrima za edukaciju sudija i tužilaca i drugim koji realizuju obuke)

- Izveštaji NVO-a

Član 16 – Programi preventivne intervencije i programi za rad sa učiniocima nasilja

1. Članice će preduzeti neophodne zakonodavne odnosno druge mjere za osnivanje i podršku programa koji imaju za cilj da učinioci nasilja u porodici nauče i usvoje nenasilno ponašanje u međuljudskim odnosima u pogledu sprečavanja daljnjeg nasilja i izmjene obrazaca nasilnog ponašanja.
2. Članice će preduzeti neophodne zakonodavne odnosno druge mjere za osnivanje i podršku programa za rad s učiniocima, posebno seksualnim prestupnicima, koji imaju za cilj sprečavanje ponavljanja krivičnog djela.
3. Prilikom preduzimanja mjera iz st. 1. i 2, članice će osigurati da bezbjednost, podrška za žrtve i njihova ljudska prava budu od primarnog značaja i da, prema potrebi, osnivanje i provođenje ovih programa bude u bliskoj saradnji sa specijalizovanim službama za podršku žrtvama.

Obrazloženje člana

Programi preventivne intervencije i programi za rad sa učiniocima nasilja postoje kako bi pomogli učiniocima da promijene svoje stavove i ponašanja i spriječili dalje nasilje u porodici i seksualno nasilje.

Stav 1 određuje članicama Konvencije da pokrenu i podrže pokretanje programa, tamo gdje ne postoje, odnosno podrže sve postojeće programe namijenjene učiniocima nasilja u porodici. Postoji mnogo različitih modela za rad sa učiniocima nasilja, a odluka o tome kako ih treba voditi ostaje na članicama ili pružaocima usluga. Međutim, sljedeće osnovne elemente treba poštovati u svim modelima:

Programi intervencije u slučaju nasilja u porodici treba da se zasnivaju na primjerima dobre prakse i rezultatima istraživanja o najdjelotvornijim načinima rada sa učiniocima. Programi treba da utiču na učinioce da prihvate odgovornost za svoje postupke i preispitaju svoje stavove i uvjerenja koja se tiču žena. Ova vrste intervencije zahtijeva vješte i obučene facilitatore. Osim obuke iz psihologije i prirode nasilja u porodici, oni treba da posjeduju neophodne kulturne i jezičke vještine koje im omogućavaju rad sa različitim muškarcima koji su uključeni u takve programe. Uz to, od izuzetnog je značaja da ovakvi programi ne budu izolovani, već u saradnji sa službama podrške za žene, organima unutrašnjih poslova, sudstvom, službama za uslovni otpust i službama za zaštitu djece ili prema potrebi socijalnim službama za djecu. Učešće u ovim programima može da bude propisano odlukom suda ili dobrovoljno. U svakom slučaju, ono može da utiče na odluku žrtve da ostane sa

zlostavljačem ili da ga napusti ili može pružiti žrtvi lažan osjećaj sigurnosti. Shodno tome, prvenstveno se pažnja mora pokloniti potrebama i sigurnosti žrtava, što obuhvata i njihova ljudska prava.

Drugi stav ovog člana sadrži obavezu osnivanja ili podrške programima rada sa učiniocima seksualnog zlostavljanja i silovanja. Ovo su posebni programi za liječenje osuđenih seksualnih prestupnika, unutar i izvan zatvora, sa ciljem sprečavanja recidivizma. U državama članicama Savjeta Evrope postoje različiti modeli i pristupi. Autori su opet smatrali da je najbolje da prepuste članicama i/ili pružiocima usluga da odrede način na koji će voditi ove programe. Njihov krajnji cilj mora biti sprečavanje ponavljanja krivičnog djela i uspješna reintegracija učinilaca u zajednicu.

Indikatori

1. Broj programa na državnom nivou koji imaju za cilj da učinioce nasilja u porodici savladaju i usvoje nenasilno ponašanje u međuljudskim odnosima, u pogledu sprečavanja daljeg nasilja i promjene obrazaca nasilnog ponašanja, koji su organizovani i sprovedeni u bliskoj saradnji sa specijalizovanim službama za podršku žrtvama, na godišnjem nivou.

Odgovor:

2. Procenat učinilaca nasilja u porodici koji su pohađali programe za usvajanje nenasilnog ponašanja u međuljudskim odnosima, u odnosu na ukupan broj učinilaca nasilja u porodici, na godišnjem nivou.

Odgovor:

3. Procenat osuđenih učinilaca seksualnog nasilja i silovanja koji su pohađali programe za rad sa učiniocima nasilja u cilju sprečavanja ponavljanja krivičnog djela, u odnosu na ukupni broj osuđenih učinilaca za ova djela, na godišnjem nivou.

Odgovor:

4. Procenat polaznika programa za učinioce nasilja u porodici koji su ponovili krivično djelo u periodu praćenja od 1, 3 i 10 godina, u odnosu na ukupni broj polaznika ovih programa.

Odgovor:

Način prikupljanja podataka/izvori

- Izvještaji NVO koje rade na ovoj temi više godina (npr. izvještaj „Budućnost“ Modriča)

**PREPORUKE PROIZAŠLE IZ ODGOVORA
A NAKON ANALIZE PODATAKA
PRIKUPLJENIH IZ RELEVANTNIH IZVORA:**

Član 12 – Opšte obaveze

Član 13 – Podizanje svijesti

Član 14 – Obrazovanje

Član 15 – Obuka stručnjaka

Član 16 – Programi preventivne intervencije i
programi za rad sa učiniocima nasilja

POGLAVLJE IV

ZAŠTITA I PODRŠKA
(ČLANOVI OD 18-28)

Član 19 – Informisanje

Članice će preduzeti neophodne zakonodavne odnosno druge mjere kako bi osigurale da žrtve dobiju odgovarajuće i blagovremene informacije o raspoloživim uslugama podrške i zakonskim mjerama na jeziku koji razumiju.

Obrazloženje člana

Neposredno nakon nasilja, žrtve nisu uvijek u situaciji da su potpuno informisane i osnažene za donošenje odluka, a mnogima nedostaje podrška u okruženju. Ova odredba stavlja poseban naglasak na potrebu da se žrtvama obezbijede informacije o različitim tipovima raspoloživih usluga podrške i zakonskih mjera. To zahtijeva informisanost o tome gdje mogu da dobiju koju vrstu pomoći, ukoliko je neophodno na jeziku koji nije zvanični jezik i blagovremeno, što znači u vremenu u kojem je korisno za žrtve. Ovo, međutim ne obavezuje članice Konvencije da obezbijede informacije na bilo kom jeziku, već da se usredsrede na jezike koji se najviše govore u njihovoj zemlji u obliku koji je dostupan svima. Termin „odgovarajuće informacije“ odnosi se na informacije koje dovoljno ispunjavaju potrebu žrtve za informacijama. To može da obuhvata, na primjer, ne samo davanje naziva organizacije koja pruža usluge podrške, već davanje i letka koji sadrži podatke o adresi i broju telefona,

radnom vremenu i precizne informacije o uslugama koje organizacija nudi.

Indikatori

1. Da li je država provela sveobuhvatnu kampanju za informisanje?

Odgovor:

2. Broj zakonodavnih i institucionalnih mehanizama koji obezbjeđuju odgovarajuće i blagovremeno informisanje žrtava svih oblika nasilja obuhvaćenih ovom Konvencijom o dostupnim uslugama podrške i pravnim mjerama.

Odgovor:

3. Broj i vrsta informativnog materijala o dostupnim uslugama za žrtve svih oblika nasilja obuhvaćenih ovom Konvencijom, pripremljenog od strane nadležnih državnih i regionalnih organa vlasti, na godišnjem nivou.

Odgovor:

4. Procenat informativnog materijala pripremljenog na jezicima manjina, prilagođenog osobama sa senzornim invaliditetom, migrantima i azilantima, u odnosu na informativni materijal o dostupnim uslugama za žrtve svih oblika nasilja

obuhvaćenih ovom Konvencijom, pripremljen od strane nadležnih državnih i regionalnih organa vlasti, na godišnjem nivou.

Odgovor:

Način prikupljanja podataka/izvori

- Vaša saznanja – da li ste upoznati da li je država sprovela takvu kampanju/e?
- Upit/dopis koordinacionom tijelu/tijelima
- Upit/dopis koordinacionom tijelu/tijelima
- Upit/dopis koordinacionom tijelu/tijelima

Član 20 – Opšte usluge podrške

1. Članice će preduzeti neophodne zakonodavne odnosno druge mjere kako bi osigurale da žrtve imaju pristup uslugama koje omogućavaju njihov oporavak od nasilja. Ove mjere treba da obuhvataju, kada je to neophodno, usluge kao što je pravno i psihološko savjetovanje, finansijska pomoć, stanovanje, obrazovanje, obuka i pomoć prilikom zapošljavanja.
2. Članice će preduzeti sve neophodne zakonodavne odnosno druge mjere kako bi osigurale žrtvama pristup uslugama zdravstvene i socijalne zaštite, kao i adekvatnu opremljenost ovih službi i obučenosť zaposlenih za pomoć žrtvama i upućivanje na odgovarajuće službe.

Obrazloženje člana

Prilikom pružanja usluga žrtvama postoji razlika između opštih i specijalizovanih usluga podrške. Opšte usluge podrške odnose se na pomoć koju nude državni organi kao što su službe socijalne zaštite, službe zdravstvene zaštite i službe za zapošljavanje koje pružaju dugoročnu pomoć i nisu isključivo namijenjene žrtvama već služe opštoj populaciji. Nasuprot tome, specijalizovane usluge podrške specijalizovale su se za pružanje podrške i pomoći prilagođene – često neodložnim – potrebama žrtava određenih oblika

nasilja nad ženama ili nasilja u porodici i nisu otvorene za opštu populaciju. Dok ove službe vodi ili finansira država, veliku većinu specijalizovanih usluga nude NVO.

Obaveza iz člana 20, stava 1 određuje da državne usluge socijalne zaštite kao što su stanovanje, zapošljavanje ili službe za nezaposlene, državne usluge obrazovanja i obuke, državna psihološka i pravna savjetovaništa, ali i usluge finansijske podrške, treba da odgovore, tamo gdje je to neophodno, na specifične potrebe žrtava oblika nasilja obuhvaćenih ovom Konvencijom. Iako se mnoge žrtve već nalaze među korisnicima ovih usluga, to ne znači da one zadovoljavaju ili ne uzimaju u obzir u dovoljnoj mjeri ili sistematski njihovu posebno tešku situaciju i traumu. Članice Konvencije stoga imaju obavezu da obezbijede žrtvama pristup takvim uslugama, podržavajući tretman i pravilan odgovor na njihove potrebe.

Službe zdravstvene i socijalne zaštite često prve dolaze u dodir sa žrtvama. Stav 2 ima za cilj da obezbijedi da su ove službe adekvatno opremljene da odgovore na njihove dugoročne potrebe. Uz to, naglašava značaj obuke zaposlenih o različitim oblicima nasilja, specifičnim potrebama žrtava i podržavajućem odgovoru na te potrebe.

Indikatori

1. Stepenu ugrađenosti zakonodavnih i mjera socijalne i zdravstvene zaštite koje regulišu pružanje odgovarajućih usluga podrške žrtvama (psihološko i pravno savjetovanje, finansijska pomoć, smještaj, obuka, pomoć prilikom zapošljavanja, zdravstvena i socijalna zaštita), radi oporavka od svih oblika nasilja obuhvaćenih ovom Konvencijom, u relevantne zakone/podzakonska akta/strategije i politike.

Odgovor:

2. Vrsta i broj postojećih usluga opšte podrške (psihološko i pravno savjetovanje, finansijska pomoć, smještaj, obuka, pomoć prilikom zapošljavanja, zdravstvena i socijalna zaštita) žrtvama radi oporavka od svih oblika nasilja obuhvaćenih ovom Konvencijom, na godišnjem nivou, razvrstano prema: a) regionu/gradu i b) vrsti pružaoca usluge¹.

Odgovor:

3. Da li žrtve nasilja prema ženama i u porodici imaju prava na sljedeće usluge i da li im je omogućeno korištenje tog prava:

- pravno i psihološko savjetovanište,
- finansijsku pomoć,

- smještaj,
- obrazovanje, obuku i pomoć u pronalaženju zaposlenja,
- ekonomsko osnaživanje.

Odgovor:

4. Navedite institucije i vrstu odobrenih usluga.

Odgovor:

5. Da li postoje i dodatne dostupne usluge?

Navedite:

Da li su one besplatne?

Odgovor:

6. Da li su žrtve nasilja prema ženama i u porodici, ratnog seksualnog nasilja, trgovine ljudima posebno priznate u okviru zakona, internih proceduralnih dokumenata, protokola ili smjernica, kao grupa koja iziskuje posebnu pažnju ili prioritet s ciljem da imaju efikasan pristup takvim uslugama?

Odgovor:

7. Postoji li konkretno pravilo ili preporuka da žrtve nasilja prema ženama i u porodici, preživ-

jele ratno seksualno nasilje treba tretirati na podržavajući način i da na njihove potrebe treba odgovoriti na prikladan način?

Odgovor:

8. Ako je odgovor potvrđan, navedite dokument(e).

Navođenje:

9. Da li postoji pravilo o maksimalnom broju usluga, ili neko vremensko ograničenje za pružanje takve pomoći, ili drugi propis koji bi imao negativan uticaj na podršku i zaštitu žrtava?

Odgovor:

10. Ako postoji, molimo, objasnite.

Objašnjenje:

11. Postoje li zakonske osnove ili druge mere (procedure) koje bi osigurale da žrtve nasilja prema ženama i u porodici imaju pristup zdravstvenim i socijalnim službama?

Odgovor:

12. Da li su ove žrtve posebno priznate u zakonodavstvu, internim i drugim dokumentima?

Odgovor:

13. Da li su zaposleni u zdravstvu i socijalnim službama obučeni kako da postupaju prema žrtvama nasilja prema ženama i u porodici, žrtvama ratnog seksualnog nasilja posebno:

(a) šta su potrebe i prava žrtava i

(b) kako da koriste mehanizam upućivanja u cilju da se obezbijedi adekvatna podrška? Da li primjenjuju stečena znanja? Treba li oni da upute žrtve policiji, tužilaštvu ili drugim relevantnim službama?

Odgovor:

14. Da li su zaposleni iz sektora pravosuđa obučeni i da li primjenjuju da upute žrtve na zdravstvene i socijalne službe? Da li su zdravstvene i socijalne službe adekvatno opremljene (odgovarajućim finansijskim i ljudskim resursima) da obezbijede dugotrajnu pomoć, kao što su savjetovanje, zdravstvenu i finansijsku podršku?

Odgovor:

15. Da li postoji pravilo o maksimalnom broju posjeta tim službama ili ograničenom vremenu za pružanje takve pomoći? Ako postoji, molimo, objasnite.

Odgovor:

Način prikupljanja podataka/izvori

- Upitnici

- Intervjui

- Studije i istraživanja NVO (kao npr. Početna studija Medice Zenica i Studija Medice Zenica o zdravstvenim uslugama)

Član 21 – Pomoć kod pojedinačnih/kolektivnih žalbi

Članice će obezbijediti da žrtve imaju informacije i pristup važećim regionalnim i međunarodnim mehanizmima za individualne/kolektivne žalbe.

Članice će promovisati pružanje senzitivne i informisane pomoći žrtvama prilikom ulaganja takvih žalbi.

Obrazloženje člana

Ova odredba sadrži obavezu članica da obezbijede žrtvama informacije i pristup važećim regionalnim i međunarodnim mehanizmima za individualne/kolektivne žalbe. Termin „važeći“ odnosi se samo na one regionalne i međunarodne mehanizme za podnošenje žalbi koje su članice Konvencije ratifikovale. Države članice Savjeta Evrope su potpisnice značajnog broja regionalnih i međunarodnih sporazuma u oblasti ljudskih prava, a većina je prihvatila nadležnost odgovorajućih tijela i mehanizama za žalbe u okviru tih sporazuma. Stoga žrtve nasilja obuhvaćene ovom Konvencijom, nakon što iscrpe sva pravna rešenja iz nacionalnog zakonodavstva, imaju na raspolaganju nekoliko regionalnih i međunarodnih mehanizama za žalbe. Oni mogu biti dostupni pojedincima, koji mogu da se obrate na primjer Evropskom sudu za ljudska prava ili Ko-

mitetu CEDAW i potraže pravno zadovoljenje. Oni takođe mogu biti i kolektivne prirode, što znači da su dostupni grupama žrtava – za šta bi primjer bio kolektivni mehanizam za žalbe u okviru Evropske socijalne povelje.

Pod obezbjeđivanjem da žrtve imaju „informacije i pristup“ ovim mehanizmima, autori su željeli da naglase da žrtve treba da dobiju informacije o pravilima prihvatljivosti i proceduralnim zahtjevima koji se odnose na važeće regionalne i međunarodne mehanizme za žalbe, i da je nakon iscrpljivanja nacionalnih pravnih sredstava, članice ne treba ni na koji način da ometaju pristup ovim mehanizmima.

Ova odredba takođe ima za cilj promovisanje pružanja senzitivne i informisane pomoći države, advokatskih komora, relevantnih NVO ili drugih aktera žrtvama koje podnose žalbe. „Pomoć“ se može sastojati od davanja informacija i pravnih savjeta. Pružena pomoć treba da bude dobro informisana i prilagođena potrebama žrtve, kako bi se žrtvama omogućio pristup važećim mehanizmima za podnošenje žalbi.

Indikatori

1. Broj individualnih/kolektivnih žalbi (Evropskom sudu za ljudska prava i/ili CEDAW komitetu) i broj relevantnih institucija koje pružaju

besplatnu pravnu pomoć ženama žrtvama nasilja koje žele da podnesu ove žalbe, na godišnjem nivou, razvrstano prema: a) regionu/gradu i b) pružaocu usluge.

Odgovor:

2. Procenat žena žrtava nasilja koje su dobile pomoć kod pojedinačnih/kolektivnih žalbi (Evropskom sudu za ljudska prava i/ili CEDAW komitetu) u odnosu na ukupan broj osoba koje su dobile ovu vrstu pomoći, na godišnjem nivou, razvrstano prema: a) regionu/gradu i b) vrsti pružaoca usluge.

Odgovor:

Način prikupljanja podataka/izvori

- Pretraživanje baze Evropskog suda za ljudska prava i CEDAW baze individualnih pritužbi
- Upit centrima za besplatnu pravnu pomoć
- Upit prema NVO u BiH koje pružaju besplatnu pravnu pomoć

Član 22 - Specijalizovane usluge podrške

1. Članice će preduzeti neophodne zakonodavne odnosno druge mjere da omoguće odnosno osiguraju, uz odgovarajuću geografsku rasprostranjenost, neposredne kratkoročne i dugoročne specijalizirane usluge podrške za svaku žrtvu koja je bila izložena bilo kojem djelu nasilja obuhvaćenog Konvencijom.

2. Članice će omogućiti odnosno osigurati specijalizovane usluge podrške za sve žene žrtve nasilja i njihovu djecu.

Obrazloženje člana

Kao dopuna obaveze navedene u članu 20, ova i naredne odredbe nalažu članicama Konvencije da omoguće ili obezbijede dobro opremljen sektor za pružanje specijalizovanih usluga.

Cilj ovakve specijalizovane podrške jeste da se obavi kompleksan zadatak osnaživanja žrtava kroz optimalnu podršku i pomoć prilagođenu njihovim specifičnim potrebama. Veliki dio obezbjeđuju ženske organizacije i službe podrške, na primjer, lokalnih uprava sa specijalizovanim i iskusnim kadrovima koji posjeduju detaljno znanje o rodno zasnovanom nasilju. Važno je obezbijediti da su ove usluge dovoljno rasprostranjene širom zemlje i dostupne svim žrtvama.

Uz to, ove službe i kadrovi moraju biti u stanju da odgovore na različite tipove nasilja obuhvaćene ovom konvencijom i pruže podršku svim grupama žrtava, uključujući i one do kojih je teško doći. Tipovi podrške koje takve posvećene službe treba da obuhvataju jesu obezbjeđivanje skloništa ili sigurnog smještaja, direktne ljekarske pomoći, prikupljanje forenzičkih medicinskih dokaza u slučajevima silovanja i seksualnog zlostavljanja, kratkoročno i dugoročno psihološko savjetovanje, negu u slučaju traume, pravno savjetovanje, zastupanje i terenske aktivnosti, besplatne telefonske linije za pomoć, koje upućuju žrtve da se obrate pravom tipu službe, kao i specifične usluge za djecu kao žrtve nasilja.

Indikatori

1. Step en ugrađenosti mjera/odredbi koje definišu pružanje neposrednih kratkoročnih i dugoročnih specijalizovanih usluga podrške žrtvama obuhvaćenih ovom Konvencijom, u relevantne zakone/podzakonska akta/strategije i politike.

Odgovor:

2. Pobrojte svaku od navedenih usluga koje postoje u vašoj zemlji.

Odgovor:

3. Molimo vas za kratku informaciju o geografskoj distribuciji svake usluge (organizovane na nivou države, entiteta, kantonalno/regionalno, lokalno).

Odgovor:

4. Ko pruža te usluge: državni organi, lokalne institucije, NVO, neko drugi?

Navedite:

5. Da li su one besplatne?

Odgovor:

6. Ko prati i evaluira ove usluge i na koji način?

Odgovor:

7. Navedite da li su dostupne svim žrtvama nasilja nad ženama i u porodici, ratnog seksualnog nasilja i trgovine ljudima, objasnite.

8. Ko finansira ove usluge?

Odgovor:

9. Ko i na koji način ih akredituje?

Odgovor:

Način prikupljanja podataka/izvori

- Prikupljanje i analiza relevantnih zakona/podzakonskih akata/strategija i politika

Član 23 – Sigurne kuće

Članice će preduzeti sve neophodne zakonodavne i druge mjere kako bi omogućile otvaranje odgovarajućih, lako dostupnih sigurnih kuća u dovoljnom broju za siguran smještaj i proaktivnu pomoć žrtvama nasilja, posebno ženama i njihovoj djeci.

Obrazloženje člana

Ovaj član određuje članicama da omoguće otvaranje odgovarajućih, lako dostupnih sigurnih kuća u dovoljnom broju, što je značajno sredstvo za ispunjavanje obaveze pružanja zaštite i podrške. Svrha sigurnih kuća jeste da obezbijede neposredan, ako je moguće neprekidan pristup bezbjednom smještaju za žrtve, posebno žene i djecu, koji nisu više bezbjedni u svom domu. Samo privremeno stanovanje ili prihvatilišta poput onih za beskućnike, nisu dovoljna i ne mogu da obezbijede neophodnu podršku ili osnaživanje. Žrtve se suočavaju sa višestrukim međusobno prepletenim problemima koji utiču na njihovo zdravlje, bezbjednost, finansijsku situaciju i dobrobit njihove djece. Specijalizovana prihvatilišta za žene najbolje su opremljena za rješavanje ovih problema, jer njihova uloga prevazilazi pružanje bezbjednog smještaja. Oni ženama i djeci pružaju podršku, omogućavaju im da se nose sa traumatskim iskustvima, da napuste na-

silne veze, povrate samopouzdanje i postave osnove za nezavisan život koji same izaberu. Uz to, prihvatilišta za žene imaju centralnu ulogu u umrežavanju, saradnji između različitih organa i podizanju svijesti u njihovim zajednicama.

Kako bi ispunile svoj primarni zadatak pružanja sigurnosti i bezbjednosti za žene i djecu, od izuzetne je važnosti da sve sigurne kuće primjenjuju određene standarde. U tu svrhu, treba procijeniti bezbjednosnu situaciju svake žene i napraviti individualni plan bezbjednosti na osnovu te procjene. Tehničko obezbjeđenje zgrade je još jedno ključno pitanje vezano za sigurne kuće jer su nasilni napadi učinilaca prijetnja ne samo za žene i njihovu djecu, već i za zaposlena lica i druga lica u okolini. Pored toga, djelotvorna saradnja sa policijom oko pitanja bezbjednosti je nužna.

Ova odredba nalaže otvaranje sigurnih kuća u dovoljnom broju kako bi se obezbijedio odgovarajući privremeni smještaj za sve žrtve. Svaka vrsta nasilja zahtijeva drugu vrstu podrške i zaštite, a zaposleni treba da budu obučeni da ih pruže. Termin „dovoljan broj“ treba da obezbijedi ispunjenje potreba svih žrtava, kako u smislu mjesta za prihvatilišta, tako i u smislu specijalizovane podrške. Finalni izveštaj o aktivnostima radne grupe Savjeta Evrope za borbu protiv nasilja nad ženama, uključujući i nasilje u porodici (EG-TFV (2008)6) preporučuje siguran

smještaj u specijalizovanim prihvatilištima za žene koja postoje u svakom regionu, sa jednom sigurnom kućom na 10.000 stanovnika. Međutim, broj kuća treba da zavisi od stvarne potrebe. Za prihvatilišta koja se bave drugim vrstama nasilja broj ovih mjesta će opet zavisi od stvarne potrebe.

Indikatori

1. Step en usklađenosti politika i standarda rada pružalaca ove specijalizovane usluge podrške žrtvama nasilja sa standardima postavljenim u Konvenciji.

Odgovor:

2. Broj i geografska raspoređenost specijalizovanih, lako dostupnih i bezbjednih sigurnih kuća za žene žrtve nasilja i njihovu djecu, razvrstano prema: a) regionu i b) vrsti pružaoca usluge (broj mjesta/kreveta u odnosu na broj stanovnika¹).

Odgovor:

3. Procenat žrtava nasilja i njihove djece u sigurnim kućama, u odnosu na identifikovanu potrebu za smještajem u sigurnim kućama, razvrstano u odnosu na sve oblike nasilja obuhvaćene ovom Konvencijom, na godišnjem nivou.

Odgovor:

4. Procenat izdvajanja iz godišnjeg budžeta namijenjen nesmetanom funkcionisanju sigurnih kuća i smještaju za žrtve, naročito žene i njihovu djecu, u odnosu na ukupni budžet za usluge u ovoj oblasti, na godišnjem nivou.

Odgovor:

Način prikupljanja podataka/izvori

- Izvještaj NVO (Medica Zenica i SOC) o statusu i finansiranju sigurnih kuća; FLD izvještaj o aktivnostima NVO usmjerenim prema pomoći, podršci i zaštiti žrtava, itd)

Član 24 - Telefonske linije za pomoć

Članice će preduzeti neophodne zakonodavne odnosno druge mjere za uspostavljanje 24-satne besplatne SOS telefonske linije koja pokriva cijelu zemlju, radi davanja savjeta pozivaocima, povjerljivo odnosno čuvajući njihovu anonimnost, u vezi sa svim vidovima nasilja obuhvaćenih ovom konvencijom.

Objasnenje člana

Besplatne telefonske linije za pomoć su jedan od najznačajnijih načina za omogućavanje žrtvama da pronađu pomoć i podršku. Javno oglašavanje broja besplatne telefonske linije za pomoć, koja pruža savjetovanje radi podrške i u slučaju krize i upućuje na službe kao što su sigurne kuće, savjetodavni centri ili policija, predstavlja osnov svake usluge podrške i savjetovanja u vezi sa svim oblicima nasilja obuhvaćenim Konvencijom. Stoga ovaj član sadrži obavezu da se otvore telefonske linije za pomoć širom države koje su dostupne 24 sata dnevno, a besplatne su. Mnoge žrtve nemaju dokumente i sredstva i teško da mogu da kupe telefonsku karticu ili pronađu situaciju da plate telefonski poziv. Čak i mala suma novca može predstavljati teret mnogima koji traže pomoć, otud obaveza da pozivi telefonima budu besplatni. Uz to, u mnogim telefonskim sistemima, pozivi koji nisu besplatni mogu se pra-

titi kroz telefonski račun, čime se ukazuje učiniocu da žrtva traži pomoć što može dodatno da ugrozi žrtvu. Finalni izvještaj o aktivnostima Radne grupe Savjeta Evrope za borbu protiv nasilja nad ženama, uključujući porodično nasilje (EG-TFV (2008)6), preporučuje uspostavljanje barem jedne besplatne nacionalne telefonske linije za pomoć koja obuhvata sve oblike nasilja nad ženama i funkcionise 24 sata dnevno 7 dana nedjeljno i obezbjeđuje podršku u kriznim situacijama na svim relevantnim jezicima.

Mnogim žrtvama je teško da aktivno traže pomoć, a prag potreban za pozivanje i razmjenu intimnih i ličnih podataka je visok. Stoga je važno da pozivaoci mogu da ostanu anonimni, da dobiju savjete od lica obučениh za takve situacije i da besplatne telefonske linije za pomoć pružaju informacije i poštuju povjerljivost ukoliko je to želja pozivaoca. U nekim zemljama jednako je značajno pružiti pomoć na nekoliko jezika kako bi se olakšala jezička barijera sa kojom se susreću neki pozivaoci.

Indikatori

1. Stepен usklađenosti politika i standarda rada pružalaca ove specijalizovane usluge podrške žrtvama nasilja sa standardima postavljenim u Konvenciji.

Odgovor:

2. Broj (24/7) SOS telefonskih linija na državnom/entitetskom/regionalnom/lokalnom nivou koje pružaju povjerljivo i anonimno savjetovanje za žrtve svih oblika nasilja obuhvaćenih ovom Konvencijom, i broj korisnika ove usluge, na godišnjem nivou.

Odgovor:

3. Procenat poziva upućen SOS telefonskim linijama, razvrstan u odnosu na sve oblike nasilja obuhvaćene ovom Konvencijom, na godišnjem nivou.

Odgovor:

4. Procenat izdvajanja iz budžeta namijenjen funkcionisanju (24/7) SOS telefonskih linija koje pružaju besplatne savjete pozivaocima/teljicama u vezi sa svim oblicima nasilja, u odnosu na ukupni bužet za usluge u ovoj oblasti, na godišnjem nivou.

Odgovor:

Način prikupljanja podataka/izvori

- Izvještaj NVO (Medica Zenica i SOC) o statusu i finansiranju SOS telefonskih linija za pomoć, FLD

izvještaj o aktivnostima NVO usmjerenim prema pomoći, podršci i zaštiti žrtava, itd)

***PREPORUKE PROIZAŠLE IZ ODGOVORA
A NAKON ANALIZE PODATAKA
PRIKUPLJENIH IZ RELEVANTNIH IZVORA:***

Član 19 – Informisanje

Član 20 – Opšte usluge podrške

Član 21 – Pomoć kod pojedinačnih/kolektivnih žalbi

Član 22 – Specijalizovane usluge podrške

Član 23 – Sigurne kuće

Član 24 – Telefonske linije za pomoć

POGLAVLJE V

MATERIJALNO KRIVIČNO PRAVO
(ČLANOVI OD 29-48)

Član 30 - Naknada

1. Članice će preduzeti neophodne zakonodavne odnosno druge mjere kako bi omogućile žrtvama pravo na naknadu od učinilaca za svako krivično djelo iz ove konvencije.
2. Odgovarajuća državna naknada biće dodijeljena onima koji su zadobili ozbiljne tjelesne povrede odnosno onima kojima je narušeno zdravlje, ako šteta nije pokrivena iz drugih izvora kao što je učinilac, osiguranje odnosno državno zdravstveno i socijalno davanje. To neće spriječiti članice da zahtijevaju vraćanje naknade od učinioaca, dokle god se vodi računa o sigurnosti žrtve.
3. Mjere preduzete u skladu sa stavom 2. osiguraće dodjelu naknade u razumnom vremenskom roku.

Objasnenje člana

Ovaj član sadrži pravo na naknadu za pretrpljenu štetu koja je posljedica svakog krivičnog djela iz ove Konvencije. Stav 1 određuje princip po kome je prvenstveno učinilac odgovoran za štetu i restituciju.

Naknada takođe može da se traži od osiguravajućih kompanija ili od državnih programa zdravstvenog i socijalnog osiguranja. Stav 2 od-

ređuje sporednu obavezu naknade države. Uslovi koji se odnose na zahtjev za naknadu mogu se odrediti nacionalnim zakonodavstvom, kao što je obaveza da žrtva prvo i prije svega traži naknadu od učinioaca. Autori su naglasili da državna naknada treba da postoji u situacijama kada je žrtva zadobila ozbiljne tjelesne povrede ili kad joj je narušeno zdravlje. Treba naglasiti da termin „tjelesna povreda“ obuhvata i povrede koje su uzrokovale smrt žrtve, a da „narušeno zdravlje“ obuhvata ozbiljne psihičke posljedice uzrokovane delima psihičkog nasilja, kako se navodi u članu 33. Iako je obim državne naknade ograničen na „ozbiljnu“ povredu i narušavanje zdravlja, to ne sprečava članice da obezbijede velikodušnije naknade, niti da postave više i/ili niže granice za neke ili sve elemente naknade koju isplaćuje država. Posebno ova odredba ne dovodi u pitanje obaveze članica prema Evropskoj konvenciji o naknadi žrtvama nasilnih zločina (ETS br. 116).

Sporedna obaveza državne naknade ne sprečava članice da traže povraćaj za naknadu od učinioaca dokle god se dužna pažnja poklanja bezbjednosti žrtve. Navedena „bezbjednost žrtve“ obavezuje članice da obezbijede da se sve mjere koje se preduzimaju u cilju traženja povraćaja naknade od učinioaca poklanjaju dužnu pažnju posljedicama ovih mjera po bezbjednost žrtve. To se posebno odnosi na određene situ-

acije kada učinilac želi da se osveti žrtvi zbog toga što je morao/la da plati naknadu državi.

Ova odredba ne sprečava prelaznu državnu naknadu žrtvi. Žrtva kojoj je hitno potrebna pomoć možda nije u mogućnosti da sačeka ishod često komplikovanih postupaka. U tim slučajevima članice mogu da omoguće da država ili nadležni organ može da se subrogira u prava lica koje prima naknadu na iznos isplaćene naknade, ili ukoliko kasnije lice koje je dobilo nadoknadu dobije obeštećenje iz bilo kog drugog izvora, može u potpunosti ili djelimično da povрати dodijeljeni iznos novca.

U slučaju da se državna naknada isplaćuje žrtvi zato što učinilac ne želi ili nije u mogućnosti iako ima nalog suda da to učini, država ima pravo da traži odštetu od učinioca.

Kako bi obezbijedile naknadu države, članice mogu da uspostave državne sisteme naknade kako se navodi u članu 5 i 6 Evropske konvencije o naknadi za žrtve nasilnih zločina.

Treba naglasiti da je stav 2 ovog člana otvoren za rezerve, u skladu sa članom 78 (2) ove Konvencije. Ovakva mogućnost rezerve ne dovodi u pitanje obaveze članica u skladu sa drugim međunarodnim instrumentima u ovoj oblasti, kao što

je ranije pomenuta Evropska konvencija o naknadi za žrtve nasilnih zločina.

Budući da mnoge žrtve oblika nasilja obuhvaćenih Konvencijom nemaju državljanstvo članice na čijoj teritoriji je krivično djelo počinjeno, pravo na pomoćnu državnu naknadu treba da imaju i državljani i nedržavljeni.

Cilj Stava 3 je da obezbijedi da naknada bude dodijeljena u razumnom vremenu, što znači u odgovarajućem vremenskom roku.

Značajno je naglasiti da naknada može biti dodijeljena ne samo u skladu sa građanskim i administrativnim pravom već i u skladu sa krivičnim pravom u okviru krivičnih pravnih sankcija.

Indikatori

1. Step en ugrađenosti mjera/odredbi na osnovu kojih se žrtvama obezbjeđuje pravo na potraživanje naknade štete (materijalne i nematerijalne) od učinilaca za sva krivična djela nasilja obuhvaćena ovom Konvencijom, u relevantne zakone/podzakonska akta/strategije i politike.

Odgovor:

2. Step en ugrađenosti mjera/odredbi na osnovu kojih se obezbjeđuje dodjeljivanje adekvatne dr-

žavne naknade štete žrtvama koje su zadobile ozbiljne tjelesne povrede ili kojima je narušeno zdravlje do te mjere da stepen povreda nije pokriven iz drugih izvora (učinilac, osiguranje, odnosno državno zdravstveno i socijalno davanje), u relevantne zakone/podzakonska akta/strategije i politike.

Odgovor:

3. Procenat žrtava nasilja kojima je pravno-snažnom/konačnom sudskom odlukom dato pravo na naknadu štete od strane učinilaca (u krivičnom ili parničnom postupku), u odnosu na ukupan broj žrtava ovih krivičnih djela i broj žrtava koje su u sudskom postupku tražile to pravo, na godišnjem nivou.

Odgovor:

4. Procenat žrtava nasilja koje su pokrenule postupak za prinudno izvršenje sudske odluke o naknadi štete od učinioca ili su ostvarile supsidijarno pravo na naknadu štete od države, u odnosu na ukupan broj žrtava koje su ostvarile to pravo u sudskom postupku, na godišnjem nivou.

Odgovor:

5. Da li je vaša zemlja ratifikovala Evropsku konvenciju o naknadi za žrtve nasilnih zločina?

Odgovor:

6. Može li žrtva da podnese tužbu osiguravajućem društvu?

Odgovor:

7. Da li se može kompenzovati iz obaveznog državnog zdravstvenog osiguranja?

Odgovor:

8. Da li postoji poseban državni fond za naknadu žrtvama nasilnih krivičnih djela, uključujući i žrtve nasilja prema ženama?

Odgovor:

Način prikupljanja podataka/izvori

- Relevantni zakoni (o obligacionim odnosima, o krivičnim i parničnim postupcima)
- Dosadašnje studije (Lara Bijeljina i dr)
- Osnovna studija (Udružene žene Banja Luka)

Član 31 – Starateljstvo, pravo na posjetu i bezbjednost

1. Članice će preduzeti neophodne zakonodavne odnosno druge mjere kako bi osigurale da, prilikom dodjele starateljstva i prava na posjetu djece, slučajevi nasilja obuhvaćeni ovom konvencijom budu uzeti u obzir.

2. Članice će preduzeti neophodne zakonodavne odnosno druge mjere kako bi osigurale da ostvarivanje svakog prava na posjetu odnosno starateljstvo ne ugrozi prava i sigurnost žrtve odnosno djece.

Objasnenje člana

Ova odredba ima za cilj da obezbijedi da pravosudni organi ne izdaju naloge o viđanju djeteta ne uzevši u obzir slučajeve nasilja obuhvaćene ovom Konvencijom. Ona se odnosi na sudske naloge kojima se određuje kontakt između roditelja i djece i drugih lica koja imaju porodične veze s djecom. Pored drugih faktora, slučajevi nasilja nad nenasilnim starateljem, isto kao i nad samim djetetom moraju biti uzeti u obzir prilikom donošenja odluka o starateljstvu i prava na posjetu ili kontakt.

Stav 2 odnosi se na kompleksno pitanje garantovanja prava i bezbjednosti žrtvama i svjedocima

pri čemu se uzimaju u obzir prava na roditeljstvo učinioca. Posebno u slučajevima nasilja u porodici pitanja koja se odnose na zajedničku djecu često su jedine preostale veze između žrtava i učinilaca. Za mnoge žrtve i njihovu djecu poštovanje naloga o posjećivanju predstavlja ozbiljno ugrožavanje bezbjednosti jer često podrazumijeva sretanje sa učiniocem. Stoga ovaj stav sadrži obavezu da se žrtve i njihova djeca zaštite od daljih povreda.

Indikatori

1. Step en ugrađenosti mjera/odredbi kojima se obezbjeđuje da se prilikom donošenja odluka o starateljstvu i pravu na posjetu djece uzmu u obzir slučajevi nasilja obuhvaćeni ovom Konvencijom, u relevantne zakone/podzakonska akta/strategije i politike.

Odgovor:

2. Step en ugrađenosti mjera/odredbi kojima se obezbjeđuje da ostvarivanje svakog prava na posjetu, odnosno starateljstvo ne ugrožava prava i bezbjednost žrtava ili djece, u relevantne zakone/podzakonska akta/strategije i politike.

Odgovor:

3. Procenat postupaka u kojima je učiniocu nasilja sudskom odlukom (privremenom ili konačnom) određen model viđanja sa djetetom u kontrolisanim uslovima/pod nadzorom stručnih radnika, i procjenar sudskih odluka u kojima je učinilac nasilja lišen prava na kontakt sa djetetom, u odnosu na ukupan broj sudskih postupaka u kojima se odlučuje o pravima na viđanje sa djetetom, na godišnjem nivou.

Odgovor:

4. Da li se istorija nasilja uzima u obzir?

Odgovor:

Način prikupljanja podataka/izvori

- Prikupljanje i analiza relevantnih zakona i drugih pravnih akata (Porodični zakoni, Zakoni o zaštiti od nasilja u porodici);

- Do sada sprovedene analize i izvještaji NVO-a

Član 45 - Sankcije i mjere

1. Članice će preduzeti neophodne zakonodavne odnosno druge mjere kako bi osigurale da krivična djela iz ove konvencije budu kažnjiva sankcijama koje su djelotvorne, srazmjerne i koje od vraćaju od vršenja krivičnih djela, uzimajući u obzir njihovu ozbiljnost. Ove sankcije obuhvataju, prema potrebi, kazne lišavanja slobode, što može dovesti do izručenja.

2. Članice mogu donijeti druge mjere u odnosu na učinioce, kao što su:

- praćenje odnosno nadzor osuđenih lica;
- ukidanje prava na roditeljstvo, ako se najbolji interes djeteta, što može uključivati sigurnost žrtve, ne može garantovati ni na koji drugi način.

Obrazloženje člana

Ovaj član usko je povezan sa članovima 33–41 u kojima se definišu različita krivična djela koja bi trebalo da budu kažnjiva u skladu sa krivičnim zakonom. Međutim, on se odnosi na sve vrste sankcija, bez obzira na to da li su krivične prirode. U skladu sa obavezama koje nameću dati članovi, član 45 zahtijeva od članica da usklade aktivnosti sa ozbiljnošću krivičnog djela i da ustanove sankcije koje su „djelotvorne, srazmjerne i koje od vraćaju od vršenja krivičnih djela“. To uključuje obezbjeđivanje zatvorskih kazni koje

možu, prema potrebi, da dovedu do izručenja. Autori su odlučili da prepuste članicama da odluče o vrsti krivičnog djela iz Konvencije koje sobom povlači zatvorsku kaznu. Neophodno je napomenuti da se, u skladu sa članom 2 Evropske konvencije o izručenju (ETS br. 24), izručenje odobrava u odnosu na krivična djela kažnjiva po zakonima članica koje zahtijevaju i koje odobravaju izručenje, lišavanjem slobode ili nalogom za pritvor tokom maksimalnog perioda od najmanje jedne godine ili nekom ozbiljnijom sankcijom.

Osim toga, u stavu 2 date su druge mjere koje mogu da se preduzmu u odnosu na učionice. U odredbi se navode dva primjera: praćenje ili nadzor nad osuđenim licem i ukidanje prava na roditeljstvo, ukoliko se najbolji interes djeteta, što može da uključuje bezbjednost žrtve, ne može garantovati ni na koji drugi način. Pominjanje „najboljeg interesa djeteta“ u potonjem primjeru u skladu je sa odlukom Evropskog suda za ljudska prava u presudi *Zaunegger v. Germany* od 3. decembra 2009. godine u kojoj se navodi da je u najvećem broju država članica, „odluke u vezi sa dodjelom starateljstva neophodno donositi na osnovu najboljih interesa djeteta“ (§60). Konkretno, mjere preduzete u vezi sa pravom na roditeljstvo nikada ne smiju ugrožavati dijete ili biti na štetu djeteta. Iako su pravo na roditeljstvo i kontakt sa djetetom često me-

đusobno povezana pitanja, autori su vodili računa o tome da pojedine članice mogu da razlikuju ta pitanja u sklopu nacionalnog zakonodavstva, te se time dopušta roditelju da ostvari kontakt sa djetetom bez odobranja roditeljskih prava. Naročito u slučaju nasilja u porodici nad jednim roditeljem, pri čemu je dijete svjedok, može biti u najboljem interesu djeteta da se prekine kontakt sa nasilnim roditeljem. Obezbjedivanje kontakta sa nasilnim roditeljem može da ima ne samo negativan uticaj na dijete, već i da predstavlja ozbiljan rizik po bezbjednost žrtve, zbog toga što se time često daje razlog učionocu da kontaktira ili viđa žrtvu, što može biti u suprotnosti sa važećim nalogom za zabranu prilaska ili zaštitu. Važno je obezbijediti da sve pravne mjere preduzete radi zaštite žrtava budu usklađene i da ih ne osujete zakonske mjere preduzete u drugim kontekstima.

Indikatori

1. Step en ugrađenosti mjera/odredbi kojima se obezbjeđuje da krivična djela utvrđena u skladu sa ovom Konvencijom budu kažnjiva sankcijama koje su djelotvorne, srazmjerne i koje odvrćaju od vršenja krivičnih djela, u relevantne zakone-podzakonska akta/strategije i politike.

Odgovor:

2. Odnos između zakonom propisanih i broja izrečenih sankcija od strane suda/tužilaštva za svako djelo obuhvaćeno ovom Konvencijom, na godišnjem nivou.

Odgovor:

3. Broj mjera/odredbi kojima se propisuje praćenje, odnosno nadzor osuđenih lica, a koje su ugrađene u relevantne zakone/podzakonska akta/strategije i politike.

Odgovor:

4. Kakve su sankcije propisane, kakve se izriču: posebno da li su djelotvorne, srazmjerne i da li odvraćaju od vršenja nasilja?

Odgovor:

Način prikupljanja podataka/izvori

- Izvještaji o monitoringu sudskih postupaka u BiH

Član 46 - Otežavajuće okolnosti

Članice će preduzeti neophodne zakonodavne odnosno druge mjere kako bi osigurale da se sljedeće okolnosti, ako već nisu sastavni dio krivičnog djela, mogu, u skladu s odgovarajućim odredbama nacionalnog zakonodavstva, smatrati otežavajućim okolnostima prilikom određivanja kazne za krivična djela iz Konvencije:

- a. krivično djelo počinjeno nad bivšim odnosno sadašnjim supružnikom odnosno partnerom u skladu s nacionalnim zakonodavstvom, od strane člana porodice, lica koje stanuje zajedno sa žrtvom odnosno lica koje je zloupotrijebilo svoj autoritet;
- b. ponovljeno krivično djelo, odnosno srodna djela;
- c. krivično djelo počinjeno nad licem koje je postalo ugroženo usljed određenih okolnosti;
- d. krivično djelo počinjeno nad djetetom odnosno u prisustvu djeteta;
- e. krivično djelo počinjeno od strane dvoje ili više ljudi u saradnji;
- f. krivično djelo kojem je prethodilo odnosno koje je pratilo ekstremno nasilje;
- g. krivično djelo počinjeno uz upotrebu oružja odnosno uz prijetnju oružjem;
- h. krivično djelo sa ozbiljnim fizičkim odnosno psihičkim posljedicama za žrtvu;

i. učinilac prethodno osuđivan za krivična djela slične prirode.

Obrazloženje člana

U članu 46 se od članica zahtijeva da obezbijede da okolnosti navedene u podstavovima a-z budu uzete u obzir kao otežavajuće okolnosti prilikom određivanja kazni za krivična djela iz Konvencije. Navedene okolnosti ne smiju da predstavljaju dio sastavnih elemenata krivičnog djela. Ovaj princip važi u slučajevima u kojima otežavajuće okolnosti već predstavljaju dio sastavnih elemenata krivičnog djela u okviru nacionalnog zakonodavstva članice.

Korišćenjem izraza „mogu se smatrati“ autori su željeli da istaknu da Konvencija obavezuje članice da obezbijede da se sudijama omogući da razmotre otežavajuće okolnosti prilikom određivanja kazne učinocima, iako sudije nisu obavezne da ih primjenjuju. Osim toga, izraz „u skladu sa odgovarajućim odredbama nacionalnog zakonodavstva“ odnosi se na činjenicu da različiti pravni sistemi u Evropi posjeduju različite pristupe otežavajućim okolnostima i, prema tome, dozvoljava članicama da zadrže svoje pojedine zakonodavne koncepte. Time se prilikom primjene ove odredbe ostavlja prostor članicama, bez posebne obaveze, da izmijene principe ve-

zane za primjenu sankcija u okviru sistema krivičnog zakonodavstva.

Prva od otežavajućih okolnosti, pod a, jeste ukoliko je krivično djelo nad bivšim ili sadašnjim supružnikom ili partnerom u skladu sa nacionalnim zakonodavstvom, učinio član porodice, lice koje stanuje zajedno sa žrtvom ili lice koje je zloupotrijebilo svoj autoritet. Time se pokrivaju različite situacije u kojima je krivično djelo učinio bivši ili sadašnji supružnik ili partner u skladu sa nacionalnim zakonodavstvom. Takođe uključuje članove porodice žrtve, kao što su roditelji, ili djedovi i bake, kao i djeca ili lica u zavisnom porodičnom odnosu sa žrtvom. Lice koje stanuje zajedno sa žrtvom odnosi se na lica koja žive u istom domaćinstvu, izuzimajući članove porodice. Lice sa autoritetom odnosi se na sva lica koja su u nadređenom položaju nad žrtvom, uključujući, na primjer, nastavnika ili poslodavca. Zajednički element u ovim slučajevima jeste položaj poverenja koji se uobičajeno vezuje za takve odnose i specifične emotivne povrede koje mogu da nastanu zloupotrebom tog povjerenja prilikom vršenja krivičnog djela u okviru datog odnosa. U ovom stavu poziv na „partnere u skladu sa nacionalnim zakonodavstvom“ označava da će, u najmanjoj mjeri, bivši ili sadašnji partneri biti obuhvaćeni u skladu sa uslovima navedenim u nacionalnom zakonodavstvu, uzi-

majući u obzir da intimnost i povjerenje vezano za vezu čine otežavajuću okolnost.

Druga otežavajuća okolnost, pod b, tiče se krivičnih djela koja se ponavljaju. Odnosi se na svako krivično djelo iz ove Konvencije, kao i sva srodna krivična djela koja je isti učinilac učinio više od jednog puta tokom određenog vremenskog perioda. Autori su, prema tome, odlučili da naglase naročito razoran uticaj na žrtvu koja je više puta pretrpela istu vrstu krivičnog djela. To je česta pojava u slučajevima nasilja u porodici, što je autore navelo da zahtijevaju mogućnost povećanih sudskih kazni. Važno je napomenuti da podatak o krivičnom djelu slične prirode koji je doveo do osude istog učinio ne može da se smatra ponovljenim djelom u skladu sa b, ali predstavlja zasebnu otežavajuću okolnost pod z.

Treća otežavajuća okolnost, pod v, odnosi se na krivična djela počinjena nad licem koje je postalo ugroženo usljed određenih okolnosti (vidjeti stav 87 za indikativni spisak mogućih ugroženih lica).

Četvrta otežavajuća okolnost, pod g, pokriva krivična djela počinjena nad djetetom, ili u prisustvu djeteta, što samo po sebi čini oblik ugrožavanja djeteta. Autori su nastojali da istaknu naročitu odgovornost za ponašanje ukoliko je

bilo koje od krivičnih djela utvrđenih ovom Konvencijom počinjeno nad djetetom.

Peta otežavajuća okolnost, pod d, jeste ukoliko krivično djelo učini dvoje ili više ljudi u saradnji. To ukazuje na kolektivno djelo koje je učinilo dvoje ili više lica.

Šesta otežavajuća okolnost, pod đ, odnosi se na krivična djela kojima prethodi, ili koje prati ekstremno nasilje. Odnosi se na djela fizičkog nasilja koja su naročito visokog intenziteta i predstavljaju ozbiljnu prijetnju po život žrtve.

Sedma otežavajuća okolnost, pod e, tiče se upotrebe oružja ili prijetnje oružjem. Uključivanjem ove okolnosti, autori naglašavaju posebnu krivicu u slučaju korišćenja oružja, budući da može da dovede do ozbiljnog nasilja, kao i do smrti žrtve.

Osma otežavajuća okolnost, pod ž, postoji ukoliko je krivično djelo imalo ozbiljne fizičke ili psihičke posljedice po žrtvu. To ukazuje na krivična djela koja uzrokuju naročito ozbiljne fizičke ili psihičke patnje, a posebno dugoročne posljedice po zdravlje žrtve.

Posljednja otežavajuća okolnost, pod z, postoji ukoliko je učinilac ranije osuđivan za krivična djela slične prirode. Uključivši ovu okolnost, au-

tori ukazuju na naročit rizik od recidivizma za mnoga krivična djela obuhvaćena Konvencijom, naročito u slučaju nasilja u porodici.

Indikatori

1. Step en ugrađenosti mjera/odredbi kojima se obezbjeđuje da se okolnosti opisane u članu 46. uzmu u obzir kao otežavajuće okolnosti prilikom određivanja kazne za krivična djela utvrđena na osnovu ove Konvencije, u relevantne zakone/-podzakonska akta/strategije i politike.

Odgovor:

2. Procenat sudskih odluka u kojima je neka od okolnosti opisanih u članu 46 uzeta kao otežavajuća prilikom određivanja krivične odnosno prekršajne sankcije, u odnosu na ukupni broj sudskih odluka, razvrstano po svim oblicima nasilja koje obuhvata ova Konvencija, na godišnjem nivou.

Odgovor:

Način prikupljanja podataka/izvori

- Izvještaji o monitoringu sudskih postupaka u BiH

PREPORUKE PROIZAŠLE IZ ODGOVORA A NAKON ANALIZE PODATAKA PRIKUPLJENIH IZ RELEVANTNIH IZVORA:

Član 30 – Naknada

Član 31 – Starateljstvo, pravo na posjetu i bezbjednost

Član 45 – Sankcije i mjere

Član 46 – Otežavajuće okolnosti

POGLAVLJE VI

ISTRAGA, SUDSKI POSTUPAK,
PROCEDURALNO PRAVO
I ZAŠTITNE MJERE
(ČLANOVI OD 49-58)

Član 51 – Procjena rizika i upravljanje rizikom

1. Članice će preduzeti neophodne zakonodavne odnosno druge mjere kako bi osigurale da nadležni organi obave procjenu rizika od smrtnosti, ozbiljnosti situacije i rizika od ponavljanja nasilja s ciljem upravljanja rizikom, i ako je neophodno, koordiniranog osiguranja i podrške.

2. Strane će preduzeti neophodne zakonodavne odnosno druge mjere kako bi osigurale da se prilikom procjene iz stava 1. uzme u obzir, u svim fazama istrage i primjene zaštitnih mjera, činjenica da učinioci djela nasilja obuhvaćenih ovom konvencijom posjeduju vatreno oružje odnosno imaju pristup vatrenom oružju.

Obrazloženje člana

U srži svake intervencije u slučaju svih oblika nasilja obuhvaćenih ovom Konvencijom mora biti briga za bezbjednost žrtve. U ovom stavu se, prema tome, određuje obaveza da se obezbijedi da svi nadležni organi, ne samo policija, djelotvorno ocijene i razviju plan za upravljanje bezbjednosnim rizicima sa kojima se određena žrtva suočava od slučaja do slučaja, u skladu sa standardizovanim procedurom, uz saradnju i međusobnu koordinaciju. Mnogi učinioci prijete žrtvama ozbiljnim nasiljem, uključujući smrt, i vršili su ozbiljno nasilje nad svojim žrtvama u proš-

losti. Prema tome, važno je da se pri svakoj procjeni rizika, kao i tokom upravljanja rizikom razmotri mogućnost ponovnog nasilja, prvenstveno smrtonosnog nasilja, i da se na odgovarajući način ocijeni ozbiljnost situacije.

Svrha ove odredbe jeste da se obezbijedi uspostavljanje djelotvorne mreže stručnjaka iz više različitih agencija radi zaštite žrtava koje su pod visokim rizikom. Procjenu rizika je, prema tome, neophodno sprovoditi sa ciljem upravljanja utvrđenim rizikom kroz razvoj bezbjednosnog plana za datu žrtvu, kako bi se, prema potrebi, obezbijedila koordinisana bezbjednost i podrška.

Međutim, važno je obezbijediti da sve mjere, koje se preduzimaju radi procjene i upravljanja rizikom od daljeg nasilja omogućavaju poštovanje prava optuženika. U isto vrijeme, od vrhunske je važnosti da takve mjere ne pogoršaju stanje žrtava i da istrage i sudski procesi ne dovedu do sekundarne viktimizacije.

U stavu 2 se proširuje obaveza kako bi se obezbijedilo da se pri procjeni rizika navedenoj u prvom stavu ovog člana sa dužnom pažnjom uzmu u obzir informacije o vatrenom oružju u posjedu učinilaca. Posjedovanje vatrenog oružja za učinioca predstavlja ne samo moćno sredstvo prisilne kontrole nad žrtvama, već povećava i rizik od ubistva. To naročito važi za postkon-

fliktne situacije ili za države sa tradicijom držanja vatrenog oružja, što učinocima može da omogućiti lakši pristup naoružanju. Međutim, veoma ozbiljni slučajevi nasilja nad ženama i nasilja u porodici vrše se uz upotrebu vatrenog oružja i u drugim državama. Iz tog razloga, autori su smatrali da je od suštinske važnosti da se članicama nametne obaveza da sistematski uzmu u obzir sve procjene rizika sa kojim se žrtva suočava u svim fazama istrage i primjene zaštitnih mjera, kao i da li učinilac zakonito ili nezakonito posjeduje ili ima pristup vatrenom oružju, kako bi se garantovala bezbjednost žrtve. Na primjer, prilikom izdavanja hitnih naloga za zabranu prilaska ili zaštite, kao i prilikom određivanja kazne nakon krivičnih presuda za bilo koji oblik nasilja obuhvaćen ovom Konvencijom, članice mogu da usvoje, u okviru nacionalnih zakonodavnih sistema, neophodne mjere kako bi se omogućila trenutna zapljena vatrenog oružja i municije. Osim toga, kako bi se pokrilo sve oružje koje može da se iskoristi u ozbiljnim slučajevima nasilja, prvenstveno borbeni noževi, članice se podstiču da uzmu u obzir, u mjeri u kojoj je to moguće, posjedovanje ili pristup takvom naoružanju.

Indikatori

1. Stepem ugrađenosti mjera/odredbi kojima se obezbjeđuje da svi relevantni organi sprovode

procjenu rizika od smrtnosti, ozbiljnosti situacije i rizika od ponavljanja nasilja u cilju upravljanja rizikom, i ukoliko je neophodno, obezbijede koordiniranu zaštitu i podršku, u relevantne zakone/podzakonska akta/strategije i politike.

Odgovor:

2. Stepem ugrađenosti mjera/odredbi kojima se obezbjeđuje da se procjena opisana u stavu 1, član 51, na odgovarajući način uzme u obzir u svim fazama istrage i primjene zaštitnih mjera, u relevantne zakone/podzakonska akta/strategije i politike.

Odgovor:

3. Procenat slučajeva u kojima je izrađen plan upravljanja rizikom (odnosno plan zaštite u skladu sa procijenjenim rizikom), razvrstano u odnosu na sve oblike nasilja obuhvaćeno ovom Konvencijom, u odnosu na ukupni broj prijavljenih slučajeva ovih djela, na godišnjem nivou.

Odgovor:

Način prikupljanja podataka

- Prikupljanje i analiza relevantnih zakona i drugih pravnih akata (npr. Zakona o zaštiti od nasilja u porodici)
- Do sada realizovana istraživanja i podaci NVO-a

Član 52 – Hitne mjere zaštite

Članice će preduzeti neophodne zakonodavne odnosno druge mjere kako bi osigurale da nadležni organi imaju mandat da izdaju nalog, u situacijama neposredne opasnosti, učiniocu nasilja u porodici da napusti mjesto stanovanja žrtve odnosno ugroženog lica na dovoljan vremenski period i da zabrane učiniocu da uđe u stan odnosno stupi u kontakt sa žrtvom odnosno ugroženim licem.

Obrazloženje člana

U situacijama neposredne opasnosti, najdjelotvorniji način da se garantuje bezbjednost žrtve nasilja u porodici jeste da se uspostavi fizička udaljenost između žrtve i učinioca. U mnogim slučajevima, neophodno je da jedno od njih napusti, na određen vremenski period, zajedničko mjesto stanovanja ili da učinilac napusti mjesto stanovanja žrtve. Umjesto što se teret užurbanog traganja za bezbednošću u skloništu ili na drugom mestu stavlja na žrtvu, uz koju često idu i djeca koja od nje zavise, često sa veoma malo ličnih stvari i na neodređen vremenski period, autori su smatrali da je važno da se ukloni učinilac kako bi se žrtvi omogućilo da ostane u domu. Prema tome, ova odredba sadrži obavezu opremanja nadležnih organa mogućnošću da naredi učiniocu nasilja u porodici da napusti

mjesto stanovanja žrtve i da mu se zabrani povratak ili stupanje u kontakt sa žrtvom. Neposrednu opasnost mora da procijeni nadležni organ. Autori su odlučili da prepuste članicama odlučivanje o trajanju takvog naloga, ali bi trebalo da je period dovoljan da se žrtvi obezbijedi djelotvorna zaštita. Postojeći primjeri takvih naloga u državama članicama Savjeta Evrope traju od 10 dana do četiri nedjelje, sa ili bez mogućnosti obnove. Takođe, autori su odlučili da prepuste članicama da identifikuju i ovlaste, u skladu sa nacionalnim pravnim i ustavnim sistemom, organ nadležan za izdavanje takvih naloga i pokretanje odgovarajuće procedure.

Izraz „neposredna opasnost“ odnosi se na bilo koju situaciju nasilja u porodici u kojoj povreda neposredno predstoji ili se već materijalizovala i vjerovatno je da će se ponoviti.

Napokon, ova odredba od članica zahtijeva da obezbijede da se sve mjere preduzete za njeno sprovođenje uzmu u obzir bezbjednost žrtve ili ugroženog lica. Time se prikazuje zaštitna priroda ove mjere.

Indikatori

1. Step en ugrađenosti mjera/odredbi kojima se daje ovlašćenje nadležnim organima da u situacijama neposredne opasnosti odmah ili u roku

od 24 časa izdaju nalog učiniocu nasilja u porodici da napusti mjesto stanovanja žrtve ili ugroženog lica u dovoljnom vremenskom periodu, u relevantne zakone/podzakonska akta/strategije i politike.

Odgovor:

2. Step en ugrađenosti mjera/odredbi kojima se daje ovlašćenje nadležnim organima da u situacijama neposredne opasnosti odmah ili u roku od 24 časa zabranjuje učiniocu da pristupi boravištu, odnosno stupi u kontakt sa žrtvom ili ugroženim licem, u relevantne zakone/podzakonska akta/strategije i politike.

Odgovor:

3. Procenat slučajeva u kojima su nadležni organi izdali hitan nalog učiniocima nasilja u porodici da odmah napuste mjesto stanovanja žrtve ili ugroženog lica na dovoljan vremenski period, u odnosu na ukupni broj prijava nasilja u porodici na godišnjem nivou.

Odgovor:

4. Procenat slučajeva u kojima su nadležni organi vlasti po hitnom postupku zabranili učiniocu da pristupi boravištu, odnosno stupi u kontakt sa žrtvom ili ugroženim licem, u odnosu

na ukupni broj prijava nasilja u porodici na godišnjem nivou.

Odgovor:

5. Koliko je hitnih mera izdato u posljednje dvije godine; navedite, ako je moguće, podatke na godišnjem nivou?

Odgovor:

6. Da li postižu cilj?

Odgovor:

Način prikupljanja podataka

- Prikupljanje i analiza relevantnih pravnih propisa (npr. Zakona o zaštiti od nasilja u porodici, Krivičnih zakona)
- Rezultati Monitoringa sudskih postupaka u BiH

Član 53 - Mjere zabrane prilaska odnosno zaštite

1. Članice će preduzeti neophodne zakonodavne odnosno druge mjere kako bi osigurale da odgovarajuće mjere zabrane prilaska odnosno zaštite budu na raspolaganju žrtvama svih vidova nasilja obihvaćenih Konvencijom.

2. Članice će preduzeti neophodne zakonodavne odnosno druge mjere kako bi osigurale da mjere zabrane prilaska odnosno zaštite koje se navode u stavu 1:

- budu dostupne za neposrednu zaštitu i bez nepotrebnih finansijskih odnosno administrativnih opterećenja za žrtvu;
- se donose na određeni period odnosno dok se ne izmijene odnosno ukinu;
- tamo gdje je neophodno, izdaju se na ex parte osnovi s neposrednim djelovanjem;
- budu dostupne nezavisno od, odnosno uz druge sudske postupke;
- mogu da se uvedu u kasnije sudske postupke.

3. Članice će preduzeti neophodne zakonodavne odnosno druge mjere kako bi osigurale da kršenja zabrane prilaska odnosno mjere zaštite izrečene u skladu sa stavom 1. budu predmet sankcija koje su djelotvorne, srazmjerne i koje odvrćaju od vršenja krivičnih djela.

Obrazloženje člana

Ova odredba sadrži obavezu da se obezbijedi da nacionalno zakonodavstvo omogući pristup mjerama zabrane prilaska, ili zaštite žrtava svih oblika nasilja obuhvaćenih ovom Konvencijom. Osim toga, određuje i niz kriterijuma za te naloge kako bi se obezbijedilo da služe pružanju zaštite od daljih nasilnih djela.

Iako se u odredbi pominju mjere zabrane „ili“ zaštite, autori su svjesni da nacionalno zakonodavstvo pojedinih članica može da obezbjeđuje kombinovanu upotrebu naloga zabrane prilaska i zaštite. Takav nalog može se smatrati komplementarnom merom kratkoročnom nalogu za hitnu zaštitu. Svrha jeste da se obezbijedi brz pravni lijek za zaštitu lica pod rizikom od bilo kog oblika nasilja obuhvaćenog ovom Konvencijom kroz zabranu, ograničavanje ili propisivanje određenog ponašanja učiniocu. Ovaj širok niz mjera koje pokrivaju ti nalozi znači da se javljaju pod velikim brojem različitih naziva kao što su nalog zabrane prilaska, nalog za zaštitu, nalog za izbacivanje ili sudska zabrana. Uprkos tim razlikama, svi služe istoj svrsi: sprečavanju nasilja i zaštiti žrtve. Za svrhe ove Konvencije, autori su odlučili da koriste izraz nalog za zabranu prilaska, ili zaštitu kao krovnu kategoriju.

Autori su odlučili da prepuste članicama da odaberu odgovarajući pravni režim pod kojim bi se navedeni nalozi izdavali. Da li su nalozi za zabranu prilaska, ili zaštitu zasnovani na građanskom pravu, krivičnom procesnom pravu ili administrativnom pravu, ili na svima njima, zavisiće od pravnog sistema države i, iznad svega, od potrebe za djelotvornom zaštitom žrtava.

Stav 2 sadrži niz odredbi koje se odnose na naloge za zabranu prilaska i zaštitu. Prva stavka zahtijeva da navedeni nalozi budu dostupni za neposrednu zaštitu i bez nepotrebnih finansijskih, ili administrativnih opterećenja za žrtvu. To znači da svi nalozi moraju da stupe na snagu neposredno po izdavanju i da budu dostupni bez dugotrajnih sudskih postupaka. Svi sudski troškovi koji padaju na teret lica koje podnosi zahtjev, najvjerojatnije žrtve, ne smiju da predstavljaju nepotreban finansijski teret koji bi sprečavao žrtvu da podnese zahtjev. U isto vrijeme, sve procedure podnošenja zahtjeva za nalog zabrane prilaska ili zaštite neće stavlјati nesavladive prepreke pred žrtve.

Druga stavka zahtijeva da se nalog izda za navedeni ili utvrđeni period, ili dok se ne izmijeni ili ne poništi. To slijedi iz principa pravne sigurnosti koji zahtijeva da trajanje pravosudnih mjera bude jasno navedeno. Osim toga, prestaće da

važi ukoliko ga promijeni ili poništi sudija ili drugo nadležno lice.

Treća stavka od članica zahtijeva da obezbijede da u pojedinim slučajevima bude moguće izdavanje naloga, prema potrebi, na ex parte osnovi uz neposredno dejstvo. To znači da sudija ili drugo nadležno lice posjeduju ovlaštenje da izdaju privremeni nalog zabrane prilaska ili zaštite na osnovu zahtjeva samo jedne strane. Neophodno je napomenuti da, u skladu sa opštim obavezama navedenim u članu 49 (2) ove Konvencije, izdavanje navedenih naloga ne bi trebalo da je na štetu prava odbrane i zahtjeva za pravičnim i nepristrasnim suđenjem, u skladu sa članom 6 ECHR. To prvenstveno znači da licu protiv kojeg se izdaje navedeni nalog mora da se omogućiti pravo na žalbu pred nadležnim organima i u skladu sa odgovarajućim internim procedurama.

Četvrtom stavkom nastoji se omogućiti da žrtva dobije nalog za zabranu prilaska ili zaštitu bez obzira na to da li će željeti da pokrene bilo koje druge sudske postupke. Na primjer, u slučaju postojanja takvih naloga, istraživanja su pokazala da mnoge žrtve koje žele da zatraže nalog za zabranu prilaska ili zaštitu nisu spremne da pokrenu krivične prijave (koje bi dovele do krivične istrage i mogućeg krivičnog postupka) protiv učinioca. Zahtjev za nalogom za zabranu

prilaska ili zaštitu, prema tome, ne smije da zavisi od pokretanja krivičnog postupka protiv istog učinioca. Slično tome, ne bi trebalo da zavisi od pokretanja postupka za razvod braka, itd. U isto vrijeme, činjenica da je krivični ili građanski postupak u vezi sa istim skupom činjenica i protiv istog učinioca u toku neće spriječiti izdavanje naloga za zabranu prilaska ili zaštitu. To, međutim, ne isključuje pravo članica da u nacionalnom zakonodavstvu navedu mogućnost pokretanja krivičnog postupka po prijemu zahtjeva za izdavanje naloga za zabranu prilaska ili zaštitu.

U petoj stavki se zahtijeva od članica da preduzmu mjere kako bi se obezbijedila mogućnost uvođenja naloga za zabranu prilaska ili zaštitu u drugim procesima protiv istog učinioca. Cilj ove odredbe jeste da se omogućiti da za izdavanje navedenog naloga protiv učinioca sazna svaki sudija koji predsjedava sudskim postupcima koji se vode protiv istog lica.

Stav 3 ima za cilj da se obezbijedi poštovanje naloga za zabranu prilaska ili zaštitu zahtjevom za sankcije koje su „djelotvorne, srazmjerne i koje odvrćaju od vršenja krivičnih djela“ za bilo koji prekršaj zabrane prilaska ili zaštite. Navedene sankcije mogu biti krivične ili druge pravne prirode i mogu da uključuju zatvorske kazne, novčane kazne ili bilo koje druge pravne sankcije

koje su djelotvorne, srazmjerne i koje odvraćaju od vršenja krivičnih djela.

Na kraju, pošto utvrđivanje istine u slučajevima nasilja u porodici može u određenim situacijama da bude teško, članice mogu da razmotre mogućnost da ograniče sposobnost protivnika/učinioca da osujeti napore žrtve da zatraže zaštitu preduzimanjem neophodnih mjera kojima bi se obezbijedilo da u slučajevima nasilja u porodici nije moguće izdavanje naloga za zabranu prilaska ili zaštitu koji su navedeni u stavu 1, protiv žrtve i učinioca međusobno. Takođe, članice bi trebale razmotriti uklanjanje iz nacionalnog zakonodavstva svih ideja provokativnog ponašanja u vezi sa pravom za prijavljivanje za nalog za zabranu prilaska ili zaštitu. Takvi koncepti omogućuju nasilno tumačenje sa ciljem diskreditovanja žrtve i trebalo bi ih ukloniti iz zakonodavstva vezanog za nasilje u porodici. Napokon, članice takođe mogu da razmotre preduzimanje mjera kako bi se obezbijedilo da podnošenje zahtjeva za izdavanje naloga za zabranu prilaska, ili zaštitu navedeno u stavu 1 ne bude ograničeno na žrtve. Te su mjere od naročitog značaja u vezi sa pravno nesposobnim žrtvama, kao i u vezi sa ugroženim žrtavama koje možda ne žele da podnesu zahtjev za nalog za zabranu prilaska, ili zaštitu zbog straha ili emotivnog nemira i privrženosti.

Indikatori

1. Step en ugrađenosti mjera/odredbi kojima se obezbjeđuje da odgovarajuće mjere zabrane prilaska, odnosno mjere zaštite budu dostupne žrtvama svih oblika nasilja obuhvaćenih ovom Konvencijom, u relevantne zakone/podzakonska akta/strategije i politike.

Odgovor:

2. Procenat izrečenih mjera zabrane prilaska, odnosno mjere zaštite u odnosu na ukupan broj traženih odgovarajućih mjera, razvrstano prema svim oblicima nasilja obuhvaćenih ovom Konvencijom, na godišnjem nivou.

Odgovor:

3. Step en ugrađenosti mjera/odredbi kojima se obezbjeđuje da kršenja mjera zabrane prilaska, odnosno mjera zaštite izrečenih u skladu sa stavom 1, član 53, bude predmet krivičnih ili drugih pravnih sankcija, u relevantne zakone/podzakonska akta/strategije i politike.

Odgovor:

4. Procenat izrečenih sankcija za kršenje mjera zabrane prilaska, odnosno mjera zaštite u odnosu na ukupan broj ovih mjera, razvrstano

prema svim oblicima nasilja obuhvaćenih ovom Konvencijom, na godišnjem nivou.

Odgovor:

5. Da li se izriču? Koliko?

Odgovor:

6. Da li postižu cilj?

Odgovor:

Način prikupljanja podataka/izvori

- Prikupljanje i analiza relevantnih pravnih propisa (npr. Zakona o zaštiti od nasilja u porodici, Krivičnih zakona)
- Rezultati Monitoringa sudskih postupaka u BiH

Član 57 – Pravna pomoć

Članice će osigurati pravo na pravni savjet i besplatnu pravnu pomoć žrtvama pod uslovima koje propisuje njihovo nacionalno zakonodavstvo.

Obrazloženje člana

Neposredno nakon čina nasilja mnoge žrtve nasilja nad ženama i nasilja u porodici prisiljene su da u trenutku ostave za sobom sve svoje stvari ili posao. Pravosudne i administrativne procedure često su izuzetno složene i žrtvama je potrebna pomoć pravnog savjetnika kako bi mogle na zadovoljavajući način da iskoriste svoja prava. U tim slučajevima, žrtvama može biti teško da djelotvorno pristupe pravnoj pomoći zbog visokih troškova koje pristup pravdi može da iziskuje. Iz tog razloga autori su smatrali da je od suštinske važnosti da se članice obavežu da će obezbijediti pravo na pravnu pomoć i besplatnu pravnu pomoć žrtvama pod uslovima koje propisuje njeno nacionalno zakonodavstvo. Osnov za ovu odredbu dat je i u članu 15, stav 2 Konvencije Savjeta Evrope o borbi protiv trgovine ljudima (ETS br. 197).

Član 57 ne daje žrtvama automatsko pravo na besplatnu pravnu pomoć. Ostavlja se svakoj od članica da odluči o uslovima za dobijanje te po-

moći. Pored navedene odredbe, članice moraju da uzmu u obzir član 6 ECHR. Iako član 6, stav 3 (c) ECHR predviđa besplatnu pomoć službeno dodijeljenog advokata isključivo u slučajevima krivičnog prava, sudska praksa Evropskog suda za ljudska prava (presuda u slučaju Airey v. Ireland, 9. oktobar 1979. godine) takođe prepoznaje, pod određenim okolnostima, pravo na besplatnu pravnu pomoć i u građanskim pitanjima na osnovu člana 6, stav 1 ECHR, koji se tumači kao utvrđivanje prava na sudsku odluku o građanskim pravima i obavezama (vidi Golder v. the United Kingdom, presuda, 21. februara 1975. godine). Stav suda jeste da djelotvoran pristup sudu može da zahtijeva besplatnu pravnu pomoć. Smatra se da je neophodno ocijeniti da li pojavljivanje pred sudom bez pomoći advokata može da bude djelotvorno u smislu da li lice o kojem se radi može da predstavi slučaj na odgovarajući i zadovoljavajući način. U ovom slučaju Sud je uzeo u obzir složenost procedura i emotivnu prirodu situacije – koja može biti nedovoljno usaglašena sa stepenom objektivnosti koji zahtijeva zastupanje na sudu – prilikom odlučivanja da li je neko bio u položaju da djelotvorno predstavi svoj slučaj. Ukoliko to nije slučaj, neophodno je toj osobi pružiti besplatnu pravnu pomoć. Prema tome, čak i ukoliko ne postoji zakonodavstvo kojim se pruža besplatna pravna pomoć u slučaju građanskih pitanja, neophodno je procijeniti da li je, u interesu pravde, neop-

hodno licu koje ne posjeduje finansijska sredstva obezbijediti pravnu pomoć ukoliko nije u mogućnosti da unajmi advokata.

Indikatori

1. Step en ugrađenosti mjera/odredbi kojima se žrtvama svih oblika nasilja predviđenih ovom Konvencijom obezbjeđuje pravna pomoć i besplatna pravna pomoć (pod uslovima koje propisuje nacionalno zakonodavstvo), u relevantne zakone/podzakonska akta/strategije i politike.

Odgovor:

2. Broj kancelarija/organizacija koje pružaju besplatnu pravnu pomoć žrtvama svih oblika nasilja obuhvaćenih ovom Konvencijom, razvrstanih prema: a) regionu/gradu i b) vrsti pravne pomoći koja se pruža, c) tipu pružaoca (advokatura, javni sektor, organizacije civilnog društva).

Odgovor:

3. Procenat relevantnih ženskih nevladinih organizacija koje od države dobijaju sredstva za pružanje besplatne pravne pomoći žrtvama svih oblika nasilja obuhvaćenih ovom Konvencijom, u odnosu na ukupni broj ženskih organizacija koje pružaju ovu vrstu pomoći, na godišnjem nivou.

Odgovor:

Način prikupljanja podataka

- Prikupljanje i analiza relevantnih pravnih propisa (npr. Zakona o zaštiti od nasilja u porodici, Zakona o besplatnoj pravnoj pomoći)
- Do sada sprovedena istraživanja i izvještaji NVO (kao npr. Publikacija SOC, FLD publikacija)

PREPORUKE PROIZAŠLE IZ ODGOVORA A NAKON ANALIZE PODATAKA PRIKUPLJENIH IZ RELEVANTNIH IZVORA

Član 51 – Procjena rizika i upravljanje rizikom

Član 52 – Hitne mjere zaštite

Član 53 – Mjere zabrane prilaska odnosno zaštite

Član 57 – Pravna pomoć

POGLAVLJE VII

MIGRACIJE I AZIL
(ČLANOVI OD 59-61)

Član 59 – Boravišni status

1. Članice će preduzeti neophodne zakonodavne odnosno druge mjere kako bi osigurale da žrtve čiji boravišni status zavisi od supružnika odnosno partnera u skladu s njihovim nacionalnim zakonodavstvom, u slučaju raskida braka odnosno veze, i posebno teških okolnosti, na zahtjev dobiju nezavisnu dozvolu boravka bez obzira na dužinu trajanja braka odnosno veze. Uslovi koji se odnose na dodjelu i trajanje nezavisne dozvole boravka utvrđuju se nacionalnim zakonodavstvom.

2. Članice će preduzeti neophodne zakonodavne odnosno druge mjere kako bi osigurale da žrtve mogu dobiti obustavu postupka protjerivanja pokrenutog u vezi s boravišnim statusom koji zavisi od supružnika odnosno partnera u skladu s nacionalnim zakonodavstvom i omogućile im da podnesu zahtjev za nezavisnu dozvolu boravka.

3. Članice će izdati dozvolu boravka s mogućnošću produženja žrtvama u jednoj od dvije naredne situacije, odnosno u obje:

- a. kada nadležni organ smatra da je njihov ostanak neophodan zbog njihove lične situacije;
- b. kada nadležni organ smatra da je njihov ostanak neophodan u svrhu njihove saradnje s nadležnim organima u istrazi odnosno krivičnom postupku.

4. Članice će preduzeti neophodne zakonodavne odnosno druge mjere kako bi osigurale da žrtve prinudnog braka, dovedene u drugu zemlju u svrhu vjenčanja a koje su zbog toga izgubile boravišni status u zemlji u kojoj inače borave, mogu ponovo da ostvare taj status.

Obrazloženje člana

Istraživanja su pokazala da je strah od deportacije ili gubitka statusa rezidentavro snažno oružje koje koriste počinitelji kako bi spriječili žrtve nasilja nad ženama i obiteljskog nasilja da potraže pomoć od vlasti ili da se odvoje od počinitelja. Većinazemalja članica Vijeća Europe zahtijeva da bračni ili izvanbračni partneri ostanu u braku ili vezi u razdoblju koje varira od jedne do tri godine kako bi bračni ili izvanbračni partner dobio autonomni status rezidenta. Kao rezultat, mnoge žrtve čiji status rezidenta ovisi o statusu počinitelja ostaju u vezi u kojoj ih se prisiljava da trpe situacije zlostavljanja i nasilja u dužem vremenskom razdoblju.

Stav 3 ovog člana, nadahnut je članom 14. (1) Konvencije Vijeća Europe o suzbijanju trgovine ljudima (ets br. 197). Ovaj stav Strankama nameće obvezu da žrtvama porodičnog nasilja izdaju obnovljivu dozvolu boravka pod uvjetima koje određuje unutarnje pravo. Navodi dva zahtjeva za izdavanje dozvole boravka. Kao prvo,

pokriva situacije u kojima su lične okolnosti žrtve takve da ih ne bi bilo razumno prisiliti da napuste teritorij države (tačka a.). O tome zadovoljava li žrtva uvjet lične situacije odlučit će se na temelju faktora kao što su, između ostalih, sigurnost žrtve, zdravstveno stanje, obiteljska situacija ili situacija u njihovoj zemlji porijekla. Kao drugo, utvrđuje zahtjev saradnje s nadležnim vlastima u slučajevima kad je protiv počinitelja pokrenuta istraga ili kazneni postupak (tačka b.). To znači da se dozvola boravka može dodijeliti žrtvi ako su saradnja i svjedočenje žrtve potrebni u istrazi ili krivičnom postupku.

Indikatori

1. Procenat žena čiji je postupak protjerivanja obustavljen zbog njihovog statusa žrtve nasilja, u odnosu na ukupni broj ovih postupaka na godišnjem nivou.
2. Broj (ponovo) izdatih boravišnih dozvola ženama koje su to pravo ostvarile na osnovu toga što su žrtve nekog od oblika nasilja predviđenog ovom Konvencijom, u odnosu na ukupan broj izdatih boravišnih dozvola ženama (kojima je ovaj status istekao) na godišnjem nivou.

Način prikupljanja podataka/izvori

- Upit prema NVO koje pružaju podršku i pomoć kao i pravnu pomoć
- Upit prema nadležnom Ministarstvu sigurnosti i azilanstkim centrima

Član 60 – Rodno zasnovani zahtjevi za azil

1. Članice će preduzeti neophodne zakonodavne odnosno druge mjere kako bi osigurale da rodno zasnovano nasilje nad ženama bude prepoznato kao oblik proganjanja u okviru značenja člana 1, A (2), Konvencije iz 1951. koja se odnosi na status izbjeglica, i kao vid ozbiljnog ugrožavanja koje zahtijeva komplementarnu/subsidiarnu zaštitu.
2. Članice će osigurati rodno osjetljivo tumačenje po svakom osnovu Konvencije, a u slučajevima gdje se utvrdi da postoji strah od proganjanja po jednom ili više ovih osnova, podnosiocima zahtjeva bit će odobren izbjeglički status u skladu s primjenjivim nadležnim instrumentima.
3. Članice će preduzeti neophodne zakonodavne odnosno druge mjere kako bi razvile rodno osjetljive procedure prijema i usluge podrške za azilante, kao i rodno osjetljiva uputstva i procedure za azil, koje obuhvataju utvrđivanje izbjegličkog statusa i zahtijevanje međunarodne zaštite.

Obrazloženje člana

Zakon o azilu dugo nije rješavao razliku između žena i muškaraca u pogledu uzroka i načina na koji doživljavaju proganjanje. To rodno sljepilo u

utvrđivanju statusa izbjeglica i međunarodne zaštite rezultiralo je situacijama u kojima su prijave žena koje su bježale od rodno utemeljenog nasilja prolazile neprepoznate.

U pogledu proganjanja na osnovi nacionalnosti, žene se mogu suočiti s određenim vrstama proganjanja koje posebno utječu na njih. Primjer je seksualno nasilje i kontrola reprodukcije u slučaju rasnog ili etničkog "čišćenja". U pogledu proganjanja na osnovi vjere, žene mogu biti proganjane zbog nepoštivanja vjerskih normi i običaja prihvatljivog ponašanja. Proganjanje na temelju pripadnosti određenoj društvenoj grupi sve se više ističe u prijavama povezanim s rodom i postupno je dobilo međunarodnu podršku. Ako se smatra da žene koje bježe od proganjanja povezanog s rodom kao što je sakaćenje ženskih genitalija, prisilni brak pa čak i teško obiteljsko nasilje čine "određenu društvenu skupinu", ženama se može dodijeliti azil. Konačno, proganjanje na osnovi političkog mišljenja može uključivati proganjanje na osnovi mišljenja u pogledu rodni uloga.

Indikatori

1. Broj rodno osjetljivih uputstava i procedura za azil na državnom regionalnom i lokalnom nivou.

2. Procenat žena koje su pokrenule zahtjev za azil a na osnovu preživljenog nasilja

3. Broj pružalaca usluge podrške za lica koja traže azil, razvrstan prema:

a) regionu/gradu

b) vrsti pružaoca usluga (javni, privatni, civilni sektor)

Način prikupljanja podataka/izvori

- Upit prema NVO koje pružaju podršku i pomoć kao i pravnu pomoć

- Upit prema nadležnom Ministarstvu sigurnosti i azilanskim centrima

- Prikupljanje i analiza relevantnih pravnih propisa

PREPORUKE PROIZAŠLE IZ ODGOVORA A NAKON ANALIZE PODATAKA PRIKUPLJENIH IZ RELEVANTNIH IZVORA

Član 59 – Boravišni status

Član 60 – Rodno zasnovani zahtjevi za azil

PRILOZI:**PRILOG 1: Istanbulska konvencija**

Tekst sa zvanične stranice Savjeta Evrope, dostupan na:

<https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=090000168046246e>

PRILOG 2: Aide-memoire DLAPIL1/2018 JP/DG

Tekst dostupan na:

<https://www.hkv.hr/images/stories/Documents02/Istanbulska-konvencija-pravno-tumacenje.pdf>

¹ Ažuriran spisak država koje su potpisale i država koje su potpisale i ratifikovale Konvenciju dostupan je na:

<https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/210/signatures>

² Tekst Upitnika dostupan na:

<https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016805c95b0>

³ Kalendar sa rasporedom izvještavanja dostupan na: <https://www.coe.int/en/web/istanbul-convention/timetable>

⁴ DLAPIL1/2018 JP/DG, Više o „Aide-memoire“ pogledati na linku:

<https://www.hkv.hr/images/stories/Documents02/Istanbulska-konvencija-pravno-tumacenje.pdf>

⁵ Vidi npr. <https://faktor.ba/vijest/zagreb-masovni-protesti-protiv-ratifikacije-istanbulske-konvencije-289327>,

<https://www.euractiv.com/section/future-eu/news/after-bulgaria-slovakia-too-fails-to-ratify-the-istanbul-convention/>,

<https://www.reuters.com/article/us-bulgaria-church-treaty/treaty-opposing-violence-against-women-will-lead-to-moral-decay-bulgarian-church-says-idUSKBN1FB2LS>,

https://www.baltictimes.com/latvia-bristles_against_the_istanbul_convention_combating_violence_against_women/

⁶ U poglavlju koje se odnosi na Indikatore za praćenje primjene Istanbulske konvencije i izvještavanje, posebno su navedni pojedini članovi Konvencije, kao i objašnjenje (obrazloženje) relevantnih članova.

⁷ Konvencija o sprečavanju i suzbijanju nasilja nad ženama i nasilja u porodici, kao regionalni instrument otvoren za ratifikaciju i pristupanje državama koje nisu članice Savjeta Evrope, dopunjuje i proširuje standarde koje su postavile ostale organizacije koje se bave ljudskim pravima u ovoj oblasti. Američka konvencija o sprečavanju, kažnjavanju i suzbijanju nasilja nad ženama, koju je Organizacija američkih država usvojila 1994, kao i Protokol Afričke povelje o ljudskim i pravima naroda o pravima žena u Africi, koju je Afrička unija usvojila 2003, bave se problemom nasilja nad ženama. Konvencija Savjeta Evrope, koja je sveobuhvatnija, značajno veći akcenat stavlja na aktivnosti sprečavanja i borbe protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici na svjetskom nivou.

⁸ Konvencija je otvorena za potpisivanje na 121. sjednici Komiteta ministara Savjeta Evrope u Istanbulu 11. maja 2011. godine.

⁹ Iz Obrazloženja Istanbulske konvencije, tačka 29.

¹⁰ Tekst Konvencije je dostupan na:

<https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=090000168046246e>

¹¹ Prvih deset članica GREVIO grupe izabrane su 4. maja 2015. godine. Sastav GREVIO grupe dostupan na:

<https://www.coe.int/en/web/istanbul-convention/members>

¹² Tekst Upitnika dostupan na:

<https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016805c95b0>.

¹³ GREVIO priprema nacrt izvještaja koji sadrži analizu primjene odredbi na kojoj se ova procjena zasniva, kao i prijedloge u odnosu na to kako članica o kojoj se radi može riješiti identificirane probleme. Nacrt izvještaja šalje se na komentare članici koja je u postupku procjene. GREVIO će uzeti u obzir komentare članice prilikom usvajanja izvještaja (stav 10). Na osnovu svih prikupljenih informacija i komentara članica, GREVIO donosi svoj izvještaj i zaključke koji se odnose na mjere koje članice preduzimaju s ciljem primjene odredbi ove konvencije. Ovaj izvještaj i zaključci šalju se dotičnoj članici i Komitetu članica. Izvještaj i zaključci GREVIO grupe objavljuju se nakon usvajanja, zajedno s naknadnim komentarima dotične članice (stav 11).

¹⁴ Slično članu 21, stav 1 Konvencije o ukidanju svih oblika diskriminacije nad ženama (CEDAW), kao što su to, naprimjer, Opšte preporuke broj 19. i 35. Komiteta koji prati i nadgleda primjenu Konvencije o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena (CEDAW)

¹⁵ Informacije dostupne na: [https://www.coe.int/en/web/istanbul-convention/ngo#{%2221672146%22:\[0\]}](https://www.coe.int/en/web/istanbul-convention/ngo#{%2221672146%22:[0]})

¹⁶ Revidirani privremeni vremenski okvir za prvu (osnovnu) proceduru evaluacije: 2016-2020, <https://rm.coe.int/ic-inf-2016-2-rev4-eng/pdfa/16808af633>, Detaljan revidirani kalendar rasporeda za sve članice možete preuzeti na linku: <https://rm.coe.int/ic-inf-2016-2-rev4-eng/pdfa/16808af633>

¹⁷ Zahtjevi za podacima i informacijama će se uvijek odnositi na dvije kompletne kalendarske godine prije primitka Upitnika!

¹⁸ Kalendar izvještavanja (u vrijeme izrade ovog Priručnika) dostupan na: <https://www.coe.int/en/web/istanbul-convention/timetable> i <https://rm.coe.int/ic-inf-2016-2-rev4-eng/pdfa/16808af633>

¹⁹ Ignjatović, Kuka, Indikatori za praćenje primjene odredbi konvencije Savjeta Evrope o sprečavanju i suzbijanju nasilja nad ženama i nasilja u porodici, Banja Luka, 2014, dostupni na: <http://www.potpisujem.org/bih/indikatori/clan/3/2016>

²⁰ Petrić N, Galić, Analiza usklađenosti zakonodavstva i javnih politika u BiH sa Konvencijom Savjeta Evrope o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici. Udružene žene, Banja Luka, 2015.

NASLOV

Priručnik za praćenje primjene Konvencije Savjeta
Evrope o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama
i nasilja u porodici (Istanbulske konvencije)

AUTORICE

dr Natalija Petrić, mr sci. Sabiha Husić, Irma Šiljak

IZDAVAČICE

Fondacija Udružene žene Banja Luka

ZA IZDAVAČICU

Nada Golubović

UREDNIKA

Nada Golubović

ŠTAMPA

Grafid d.o.o. Banja Luka

TIRAŽ

100

Banja Luka, septembar 2018.

